

Христо Меранзов

**ДА ВЪРНЕМ СПОРТА
НА
ОБЩЕСТВОТО**

Държавното управление
на спорта се провали

Статии, интервюта, коментари

Книгата

„ДА ВЪРНЕМ СПОРТА
НА
ОБЩЕСТВОТО“

се издава със съдействието на

**БЪЛГАРСКИ СЪЮЗ ЗА ФИЗИЧЕСКА КУЛТУРА
И СПОРТ**

ТАНДЕМ-В ООД

**КУЛТУРНО ПРОСВЕТНО
ДРУЖЕСТВО ФеБ БУРГАС**

ЕКО МЕС ЕООД – ПАЗАРДЖИК

© Автор, Христо Меранзов, 2013

© ТАНГРА ТанНакРа ИК, 2013

© Дизайн на корицата, Петър Добрев, 2013

ISBN 978-954-378-099-0

Христо Меранзов

**ДА ВЪРНЕМ СПОРТА
НА
ОБЩЕСТВОТО**

Държавното управление
на спорта се провали

Статии, интервюта, коментари

ТАНГРА ТанНакРа ИК
София, 2013

Авторът

Ст.н.с. д-р Христо Меранзов е роден в Харманли през 1934 г. Средното си образование завършва в местната гимназия, като през последните две учебни години е председател на гимназиалния физкултурен колектив. След дипломирането си една година работи като учебно-спортен инструктор на Околийския комитет за физическа култура и спорт (ОКФС) в Харманли. От 1953 до 1957 г. е студент във Висшия институт по физическа култура (ВИФ). По време на следването освен в учебния процес активно участва в живота на самодейните организации – спортни, научна самодейност и обществено-политически. Удостоен е да получава единствената в института Димитровска стипендия. Избран е за секретар на Вузовския комитет на младежката организация. Завършва с отлична диплома през ноември 1957 г. и след неколкмесечно учителстване е назначен в Спортния отдел на Централния комитет на Димитровския комунистически младежки съюз (ЦК на ДКМС), където последователно е инструктор, зам. завеждащ отдел. Завършва едногодишна комсомолска школа в Москва през 1960 г. От 1962 г. е член на Бюрото, а от 1963 г. е зам.-председател на БСФС (Български съюз за физическа култура и спорт) по учебно-спортната работа и олимпийската подготовка, дълги години е член на Българския олимпийски комитет (БОК). През 1974 г. защитава дисертация на тема „Организационно-методични основи на Системата за олимпийска подготовка в България“, а след това се хабилитира като старши научен сътрудник във ВИФ. От 1976 до 1992 г. е избран два пъти за член на борда и два пъти за вицепрезидент на Международна федерация по вдигане на тежести (МФВТ). След 1980 г. девет години работи в апарата на Централния комитет на Българската комунистическа партия (ЦК на БКП) като отговорник за работата на Спортния сектор.

Христо Меранзов е участник и ръководител (щатен и обществен) в различните равнища и направления на националния спорт от 1949 до 2007 г.

Автор е на десетки книги, монографии, статии и др. Участник е в много национални и международни спортни научни конференции и конгреси, сред които и световните научни конгреси организирани от СИЕПС при ЮНЕСКО и Международния олимпийски комитет (МОК) в Москва (Русия) през 1973 г., в Квебек (Канада) през 1976 г. и в Барселона (Испания) през 1991 г.

Кое налага появата на този сборник?

От 1990 година българският спорт се намира в непрекъснато задълбочаваща се криза, която обхваща всички компоненти на националната система за физическо възпитание и спорт. Отстъпления и крах претърпяха масовият, детско-юношеският и елитният спорт. С голяма болка и с гневно неудовлетворение спортната общественост и любителите на спорта приеха 63–68-ото място на България в комплексното класиране на нациите по броя на спечелените медали на олимпиадата в Лондон 2012. Това е най-слабото представяне на нацията от участието ѝ на олимпийските игри след Втората световна война.

Очакваше се, че ръководителите на спорта и на държавата ще реагират по подобаващ начин на провала и ще набележат мерки за преодоляване на кризата. Вместо това половин година след олимпиадата **ВСЕ ОЩЕ ЛИПСВА ОБЕКТИВНА ОЦЕНКА** за нашето участие в Лондон.

С настоящия сборник поставям на вниманието на спортната общественост необходимостта от обективна оценка на случващото се в българския спорт и от радикалното му реформиране. Помествам публикации и разработени от мен документи в периода преди и след олимпиадата в Пекин 2008, които показват, че проблемите не са нито от 1–2 години, нито от 1–2 олимпийски цикъла, а още от началото на демократичния преход в страната. Два пъти съм пледирал писмено пред двама президенти – Петър Стоянов и Георги Първанов, да се намесят в оценката и смяната на модела на управлението на спорта и многократно това съм правил пред ръководителите на спорта и в пресата, радиото, телевизията и в две книги – „Българският спорт“ и „Златният век на българският спорт“, но реакцията я няма или е толкова хилава, че

нито прави впечатление, нито дава резултати в промяната на статуквото.

Отношението на правителствените спортни органи от 1990 г. досега (независимо коя партия е на власт) към кризата в спорта е еднакво пасивно, безкритично и некреативно, поради което не очаквам спешни и рационални действия за реанимиране на спорта и реформиране на националната спортна система. Въпреки това съм убеден, че радикалната реформа предстои и се надявам, че различните анализи, препоръки и идеи ще помогнат на реформаторите за своевременното и радикално реформиране на българския спорт. Блазни ме мисълта, че чрез публикациите в този сборник ще участвам макар и косвено в този процес.

За по-удобно ползване на третираната проблематика сборникът е систематизиран и структуриран в 3 части:

а/ публикации преди олимпиадата в Лондон;

б/ публикации след Лондон, където има и коментарен обзор на публикации на други автори;

в/ стенографски запис от обсъждането на ръкописа на сборника.

Има повтарящи се факти, анализи, коментари, идеи и препоръки в отделните публикации, които съзнателно не съм отстранил, за да запазя автентичността и хронологията на документирането на този сложен период.

Позволявам си още в началото да коментирам отделни постановки от Закона¹ и от Националната стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта², за да се видят от читатели и ръководители парадоксите в нашия спорт. Нормативните документи поставят в центъра на системата националните обществени спортни организации, а в модела и в практическата работа по прилагането на нормативните документи, те или са в периферията, изтикани в ъгъ-

ла, или изобщо ги няма. Документите изискват децентрализация, а в практиката няма никаква структура на областно и общинско равнище за сметка на невероятната централизация на всичко в Министерството на физическото възпитание и спорта (МФВС). Изисква се разширяване на доброволчеството в спорта, а се шири бюрокрацията и издигането на ролята на Негово Величество Чиновника вместо методиста и командира на производството – треньора. Тръби се за икономии и ефективност, а медалите ни струват със стотици или дори с хиляди пъти по-скъпо от преди.

Възникват логичните въпроси – кой пречи на изпълнението на нормативните документи, какви интереси се задоволяват и докога обществото и държавата ще търпят тези парадокси.

И накрая парадокс на парадоксите – в демократична България държавните интереси в спорта се защитават от мастодонт като МФВС, а на обществото – от над 100 обществени национални спортни организации, и поради факта, че те нямат единен национален координатор, тази роля се изпълнява от МФВС. Тъй като поднормативните документи се изготвят и утвърждават от него, става ясно, че те отразяват позициите едностранно, т.е. без коректив и без съобразяване със становището на самодейния спорт. Това се прави независимо от изричното изискване на раздел VII от стратегията, което гласи:

„Преодоляването на съществуващите проблеми налага комплекс от съгласувани действия на държавата и обществото за изграждане на една съвременна, научнообоснована система за физическо възпитание и спорт, която да бъде адекватна на нарастващите потребности на населението от двигателна активност, здравословен начин на живот и престижни изяви в сферата на високото спортно майсторство.“

И се прави въпреки текста на чл. 10 ал. 1 от Закона за спорта, който постановява, че „спортните организации... осъществяват тренировъчна, състезателна и организационно-административна дейност... и развиват и популяризират физическото възпитание и спорта“. В ал. 3 категорично се декларира: „Държавата поощрява създаването и функционирането на спортните организации...“, но това не пречи единствената национална многоспортова организация – БСФС, да няма лиценз и да е извън този закон. Парадокс е, че това не смущава министерството и не предизвиква протестна реакция на спортната общност. И двете страни мълчат в съгласие с парадокса. Възможно е МФВС да не приема устава, програмата или кадрите, които работят там, но защо тогава не предприема поощрителни мерки за създаването и функционирането на друга национална многоспортова спортна организация, с която да си партнира. Буди тревога пасивността не само на БСФС, но и на над 100-те национални спортни федерации и съюзи с едноспортов статут.

Всички тези парадокси и насипното състояние, в което се намират отделните компоненти на националната спортна система, и нейната неспособност да изведе националния спорт от дългогодишната и непрекъснато задълбочаваща се криза налагат да се пристъпи към разработването и приемането на дългосрочна национална спортна доктрина, която да смени сбъркания модел с нов балансиран модел. В него трябва да има равнопоставеност между държавните и самодейните обществени спортни организации както и **спортът да се върне на обществото** – така е във всички цивилизовани страни в света.

ОТ АВТОРА И СЪСТАВИТЕЛЯ

ПЪРВА ЧАСТ

КОМЕНТАРИ, ДОКУМЕНТИ И ПУБЛИКАЦИИ
ПРЕДИ ИГРИТЕ НА XXX ОЛИМПИАДА
В ЛОДОН 2012

1. Становище по проекта за Национална стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта за периода 2008–2015 г.³

*До
г-жа Весела Лечева,
председател на ДАМС
Копие до
Светослав Иванов,
Председател на БСФС*

Уважаема г-жо Лечева,
Изпращам Ви мои лични бележки по предложения за обсъждане проект за Национална стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта за периода 2008–2015 г. Надявам се да се запознаете с тях и да отразите в документа целесъобразните предложения. За да не пиша обосновка и предговор, си позволявам да Ви изпратя Отвореното писмо до Президента, което написах, а в. „Труд“ публикува в бр. 27 от 28.01.2008 г.

За качеството на разработката и оценката на реформата

1. Проектът е написан качествено, използвана е правилна и точна терминология. Структурата съответства на административно-правните изисквания и отразява многообразието на националната спортна система.

2. Приложеният системен подход е дал възможност на авторите да анализират състоянието на българския спорт през последните 15–16 години и да стигнат до ясни и категорични оценки. Присъединявам се към тях. Съжалявам, че не са намерили напредък в нито една област, но фактите са такива.

3. Обобщаващият извод, макар и верен, е силно смущаващ (първи абзац на стр. 9) или, по-точно казано, е смущаващ, защото е верен – за 15 години не е започнала истинска реформа на системата.

4. Жалко, че авторите спират дотук и не търсят причините за този срыв. Логично е да се зададе въпросът – защо през този период управляваха различни политически сили, а резултатът е един и същ? Кое е общото, което пречи да се реформира системата?

Общото е моделът. Явно, че той не работи. Следователно – трябва да се смени.

Проектът не дава отговори на горните въпроси и не предлага смяна на модела, което означава, че истинската реформа се отлага.

За смяната на модела

1. Грешното в настоящия модел не е наличието на държавен спортен орган, а драстичното осакатяване или ликвидиране на общественото начало в управлението на спорта. Навсякъде по света спортът се възприема като обществено явление и се ръководи от обществото. В стратегии, закони и други нормативни документи се подчертава ролята на държавата за създаване на правни, финансови, материални и други условия за практикуване на спорт за здраве и за високи постижения и правото на самоуправление на обществените спортни организации по развитието на спорта. Така е било и у нас – и в монархическа, и в тоталитарна България. Вижда се, че има поле за действие и на Държавната агенция за младежта и спорта (ДАМС),

и на единна национална спортна организация, било БСФС или друг вид и тип спортен съюз.

Народната мъдрост гласи „**заради наш Илия намразихме и свети Илия**“. Ако не ни харесват ръководителите или името БСФС, НЕКА ГИ СМЕНИМ, а не да ликвидираме организации.

2. Не е важно кой води „бащина дружина“, а има ли я и работи ли ефективно.

За балансиран подход при смяната на модела и реформирането на националната система

1. За държавните и общинските органи. В проекта добре са очертани функциите на държавните ведомства (Министерство на отбраната, Министерство на вътрешните работи, Министерство на здравеопазването и др.), но не и на ДАМС. На сегашния етап на дискусиата не искам да влизам в подробности, но този орган трябва да се заеме с истинските държавни проблеми в спорта – формиране на държавната политика, изграждане на нормативната база, строителство и поддържане на спортната база, финансово и научно осигуряване.

2. За обществените организации. В проекта повечето от формулировките за обществените организации са правилни, но без смяна на модела са нефункциониращи в степен, необходима за стопиране на спада и извеждането на спорта на нивото, което той е имал, т.е. ще продължим надолу.

2.1. Обществените спортни организации трябва да поемат отговорността за цялостното развитие на спорта в страната – спорт за здраве, детско-юношески спорт, високо спортно майсторство, професионален спорт и подготовка на националните отбори. Тук са нужни два вида организации: **специализирани** по отделни спортове – федерации (съюзи), и **комплекс-**

ни по всички видове спорт на национално, областно, общинско и низово териториално или териториално-ведомствено равнище. Двата типа организации следва да имат юридическа, административна и финансова самостоятелност и лостове за координиране и взаимен контрол.

2.2. Тези два типа спортни организации трябва да реанимират производствения процес – обучение, селекция, тренировка и състезания, и да осигурят възпроизводството на спортисти от висока класа. Освен това да разработят и предложат стратегия за развитието на спортовете по вертикала и хоризонтала, т.е. по отделните спортове и комплексно по територии и ведомства.

За националния характер на спорта

1. Стратегията, моделът и реформата следва да предпазват спорта от външни вмешателства – политически, идеологически, религиозни, расистки и т.н. За да стане това, е необходимо те да бъдат утвърдени със съответен документ от Народното събрание.

2. Съгласно Конституцията и Европейската спортна харта спортът е право и задължение на държавата, обществото и индивида. Тези постановки следва да намерят място в стратегията и в съответните нормативни документи, които да задължават, поощряват и улесняват трите субекта в реализацията на техните права и задължения. Особено внимание да се отдели на привличане на бизнеса и на лични средства при финансирането на заниманията с физически упражнения и развитието на спорта.

Ако прецените за полезно мога да участвам в оформянето на проекто-документа.

7.02.2008 г.

*С уважение,
Христо Меранзов*

2. ВСЕКИ МЕДАЛ В ПЕКИН ЩЕ Е ГЕРОИЗЪМ

Отворено писмо⁴ до Президента на Републиката и до всички, които обичат българския спорт В. „Труд“ (бр. 27 от 28.01.2008 г., с. 36–37)

Повод за това отворено писмо ми даде словото Ви, **г-н Президент**, на церемонията по награждаването на най-добрите спортисти на 2007 г. в 50-ата юбилейна анкета. Силно впечатление направи емоционалното и компетентно поздравление към наградените, както и оптимизмът Ви за представянето на българския спорт на олимпиадата в Пекин това лято.

Като един от ръководителите на националния ни спорт от 1958 до 1992 г. ще си позволя да обявя необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и предприемане на мерки за възстановяване на международните му успехи.

И аз силно желая в Пекин повече медали и победи за България, но Вашият оптимизъм, г-н Президент, не ме зарази. В спорта има и случайни победи, но това по правило става при най-силните и най-подготвените. Но нито успехите ни през 70-те и 80-те години, нито спадът в края на миналия и в началото на настоящия век са случайни.

Появата на анкетата за най-добър спортист логично се свързва с учредяването на Български съюз за физическа култура и спорт, защото тогава се поставиха основите на големите ни спортни успехи. Изграждането на БСФС вместо бюрократичния държавен орган Върховен комитет за физическа култура и спорт върна спорта на обществото. Националната обществена организация обедини ентузиазма, любовта и енергията на хиляди деятели и специалисти.

През 60-те години се доразвиха структурите и се изясниха понятията за масова физкултура, масов

спорт и високото майсторство. После държавата делегира много от функциите си на обществото в лицето на БСФС, а чрез него – на спортните федерации и на спортните дружества и техни подразделения. Държавата остави за себе си задължението да подготвя спортни кадри и да развива науката, да финансира строителството и поддържането на материалната база, да формира спортната политика и да контролира нейното прилагане. Това се извърши от тоталитарна, а не от демократична държава.

Пак по това време проучихме опита на ГДР, Унгария и СССР и изградихме спортна система. Тя не бе партийна, а национална, както навсякъде по света. Нейните основни подсистеми бяха – масово практикуване на физически упражнения и спорт за здраве, обучение и подбор на деца за отделните спортове, специализирана подготовка в звената на детско-юношески спорт. Както и тренировка и реализация на спортните постижения в дружествата и в специалната система за олимпийска подготовка. Всичко това създаваше предпоставки и условия за достигане на световните и олимпийските върхове.

Така подредена и непрекъснато усъвършенствана, националната спортна система функционираше до края на 80-те години.

Бяха необходими около 10 години, за да се появят значими международни успехи. Започнаха след олимпиадата в Мексико 1968, минаха през всички световни и европейски шампионати и олимпиади и стигнаха апогея си през 80-те години.

Този период с пълно основание може да се нарече Златен век на българския спорт. Жалко, че по политически причини бойкотирахме олимпиадата в Лос Анжелис през 1984 г. Може би това щеше да е нашият Еверест. Поне това показваха резултатите от световните първенства по олимпийските спортове през 1983

г., когато по спечелени медали бяхме втори в света – пред САЩ и ГДР и само след СССР.

През 80-те години връх в развитието си достигат и почти всички направления на националната спортна система: масов спорт, детско-юношески спорт и елитен спорт. През годината на първия ни голям олимпийски успех в Мюнхен 1972 в БСФС има 97 491 спортисти в детските и специализираните школи с 1 693 треньори и 12 спортни училища с 3 980 ученици, а през 1988 г. (олимпиадата в Сеул) те са 160 455 школници, 3 084 треньори и 36 спортни училища с 12 934 ученици. За осеммилионна България това са огромни числа.

Вместо да продължим този процес и след промените през 90-те години, допуснахме рязък спад, който ни върна от 41 спечелени медала и 3-о място по броя на отличия на олимпиадата в Москва 1980 и 35 медала и 5-о място по броя им в Сеул 1988 до 12 медала и 33-о място в неофициалното подреждане по нации в Атина 2004.

Защо?

Защото вместо да адаптираме, усъвършенстваме и доразвиваме ефективно функциониращата национална спортна система и при демократичната държава, ние я разрушихме.

Защото държавата, вместо да прави държавна спортна политика и да създава условия за развитие на спорта, реши да го командва. И за да няма конкуренция, ликвидира обществената организация (БСФС) в центъра и по места, прогони кадрите или ги принуди да емигрират и да развиват спорта по целия свят, но не и у нас. Защото е вярно, че спортистите ни печелят медали и титли въпреки държавата, а не благодарение на нея.

Защото вместо единен учебно-тренировъчен и спортно-състезателен процес се позволи изкуствено раздуване на състезателния за сметка на учебно-

тренировъчния процес и естествено секна създаването на спортисти. Защото ние, които имахме може би най-ефективната система за детско-юношески спорт, стигнахме дотам да внасяме спортисти отвън, дори и в най-българските спортове като борба и вдигане на тежести.

Защото позволихме да се разграби и унищожи материалната спортна база или вместо производствена база за спортисти я превърнахме в търговска стока с неспортно предназначение.

Защото с всичко, дотук изброено, държавата изгони децата от спорта и ги даде в ръцете на наркопласъори и на други престъпни субекти и така постави в опасност бъдещето на България.

Уважаеми г-н Президент, в спортните среди се ползват с репутацията на държавен глава, който не само обича, но и разбира спорта. Помогнете да се върнем на правия път, който ни сочи и Европейската харта за спорта. На президента най-много подхожда да инициира обществени дебати за състоянието и бъдещето на българския спорт и изработването на стратегия за неговото развитие. И в нея да намерят място както държавата, така и обществени спортни организации.

Имаме кадрови потенциал и управленски капацитет да върнем България в челото на световния спортен елит. И таланти дал Бог. Народната мъдрост обаче гласи, че Бог дава, но в кошара не вкарва. Иначе и в Пекин ще имаме медалисти и независимо от това колко ще са те, ще ги посрещнем като герои, защото при това състояние на спорта у нас те действително без героизъм не могат да ни зарадват.

Христо Меранзов

3. СИСТЕМА ЗА ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИ СПОРТ – ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ, СЪДЪРЖАНИЕ, СТРУКТУРА

Обзорен доклад

Докладът⁵ е изнесен на научно-практическа конференция на тема „Актуални проблеми на детско-юношеския спорт в България“, проведена от БСФС на 22.10.2008 г. в София

Предисловие

Тази година светът отпразнува игрите на 29-та олимпиада в Пекин по един блестящ начин – с пищни церемонии по откриването и закриването и с невероятни спортно-технически постижения. Подобрени бяха 132 олимпийски и 43 световни рекорда в измеримите спортове и дисциплини, бяха демонстрирани изключителни изпълнения в спортовете с оценка на изкуството на движението, а при спортните игри много често в последните секунди се определяше победителят.

Тази година българската спортна общественост отбелязва 50-годишнината от създаването на БСФС. През тези 50 години имаше и възход и спад, имаше за и против БСФС. Едно обаче е безспорно – че периодът от 1970 до 1990 г. е най-успешният за българския спорт. Без да омаловажаваме 5-те медала и шампионската титла в Пекин, трябва да признаем, че това е най-слабото българско присъствие на олимпиада от 50 години насам. Следователно не е време за фанфари, а за трезва оценка и за сериозна работа.

Причините за това представяне са много и комплексни, управленски и методически, обективни и субективни, финансови и икономически и т.н. Едва ли днес може да се предложи еднозначен изход от си-

туацията и точна рецепта за бъдещ успех. Логично е обаче да се започне с детско-юношеския спорт, защото той е началото и основата на спортното развитие и усъвършенстване. Ето защо не е случайно, че 50-годишният спортен съюз, или БСФС, отново поставя на дневен ред проблематиката на детско-юношеския спорт.

Въведение

Системата за детско-юношески спорт (СДЮС) е част от Националната спортна система. Нейното самостоятелно функциониране е безсмислено. Също както е безсмислено и реформирането ѝ без реформата на националния спорт. Друг е въпросът, че реформата на националната система може и следва да започне със СДЮС. Следователно на изложените тук идеи трябва да се гледа като на желание да стартираме реалната спортна реформа в България в нейната първа и най-масова подсистема.

Възникване

Основите на системата за детско-юношески спорт започват да се изграждат през 1952 г., когато се създават ЮСШ (юношески спортни школи), предназначени за ученици, и МСШ (младежки спортни школи) – за трудовата младеж. По-късно МСШ отпадат, тъй като тази възраст е неподходяща за начално обучение, и се оформят комплексни школи по няколко вида спорт – УСШ (ученически спортни школи) на Министерството на народната просвета, ДЮСШ (детско-юношески спортни школи) и ШВСМ (школи за високо спортно майсторство) на БСФС.

Развитие

През 1965 г. БСФС реорганизира своите два вида школи и създава ССШ (специализирани спортни шко-

ли) само по един вид спорт с 3 равнища или с 3 групи в тях:

- а/ за предварителна подготовка;
- б/ за обучение и усъвършенстване;
- в/ за спортно майсторство.

След това се създават Спортната гимназия в Плевен и Централното спортно училище интернат „Олимпийски надежди“ в София, а по-късно се изгражда последователно цялата система за детско-юношески спорт.

Продукцията на СДЮС трябваше да намери място и условия да продължи спортното си усъвършенстване. Естественият път на талантливите юноши и девойки след завършване на средно образование преминава през отборите на физкултурните дружества, армията и ВУЗ. За целта се създават в армията отначало спортни взводове и роты, а по-късно се трансформират като армейски спортни школи за високо спортно майсторство (АСШВСМ) към МНО, МВР, ГУСВ, МТ (транспортни войски), а за студентите БСФС и МНП създават също ШВСМ.

Своя завършен вид системата получи в началото на 80-те години.

Съдържание – тренировка и/или състезание

СДЮС е предназначена да открива, обучава и подготвя резерва на елитния спорт. Това се постига чрез научно обосновани тестове за селекция и учебно-тренировъчен и спортно-състезателен процес, който следва да бъде добре балансиран и да е съобразен с водещата роля на тренировката.

Тренировката изгражда спортиста, а състезанието показва класата му. Не бива да се допуска смесването или разместването на двете страни на единния процес. Те трябва взаимно да се допълват.

Структура

Целите и задачите в учебно-тренировачния процес при изграждането на спортиста предопределят функционалната структура на системата с нейните четири нива. Четирите нива на функционалната структура отговарят на четирите главни задачи на системата:

а/ първо ниво (масови мероприятия) – да възпита влечение и любов към физическите упражнения и спорта и навик да се спортува;

б/ второ ниво (подбор и начална спортна подготовка) – да се открият онези, които имат физически дадености за спортно развитие, и да се започне начална подготовка по подходящите за тях спортове;

в/ трето ниво (спортна специализация и усъвършенстване) – чрез специалните тестови програми и професионалната експертна преценка на треньорите да се определи най-подходящият спорт, в който състезателят започва спортното си усъвършенстване;

г/ четвърто ниво (спортно майсторство) – упорита работа за спортно майсторство.

Четвъртото ниво по същество е преход към системата за високо спортно майсторство и нейн качествен резерв.

Следва да се подчертае обаче диалектичката връзка на СДЮС не само с елитния, но и с масовия спорт. При преминаването в по-горно ниво десетки хиляди деца и юноши, вече обучени и спечелени за спорта, отпадат. Повечето от тях запазват спортното си влечение и попълват редиците на масовия спорт в училища, квартали, заводи, села и градове и спортуват цял живот. В този смисъл СДЮС е резерв и на масовия спорт.

Финансиране, обезпечение и управление

Финансирането е смесено: главно целево – от бюджета на БСФС и ведомствата, и местно – от общини-

те и икономическите структури (заводи, кооперации, предприятия и др.). Фондът работна заплата (ФРЗ) и щатното разписание се осигуряват централизирано от БСФС и ведомствата.

Материалната база се осигурява от спортните организации и подразделенията на съответните ведомства.

Административно-стопанското и оперативното управление се осъществяват от БСФС и неговите местни структури, а учебно-методичното – от съответната БС федерация. УСШ имат по-различен статут и в управлението им водеща роля играе МНП и неговите органи по места.

Ефективност

Ефективността на системата не се поставя под съмнение. Тя е в основата на големия прогрес на българския спорт през втората половина на миналия век.

Оттук следва изводът, че ако не си оправим СДЮС, нищо добро не ни очаква.

Не съм в състояние да предложа вариант на новата СДЮС, защото не познавам достатъчно добре икономическата същност и механизмите на управление на посттоталитарната система. Мога само да изложа някои аспекти от философската същност на реформата:

1. Когато нещо се реформира, се изключва тоталното му отричане, т.е. нужна е трезва преценка какво да се запази, какво да се промени и какво да се отхвърли.

Преди няколко дни получих от ДАМС справки за приема на ученици в спортните училища (СУ) и за броя на спортистите. Критериите, по които се определят отделните категории спортисти, не са еднакви с тези от миналия век, което не позволява обективно сравняване. Въпреки това сравняването на някои показатели дава известна представа за разликите. Например макар и доста условно общият брой на за-

нимаващите се в момента (2007 г.) 54 384 младежи, включително мъже и жени, може да се съпостави с цифрата 190 066 занимаващи се в звената на СДЮС през 1989 г. и да се констатира, че спортистите са намалели 3.5 пъти. По-добро е положението при спортистите в СУ, които сега са 2 пъти по-малко. Ето едно от звената на системата, което трябва да се реформира частично, т.е. да не се търси по-голямо количество, а да се издигне качеството на обучението и тренировката на равнището на съвременните изисквания.

2. Да се премахнат забранителните или ограничителните режими (съдебна регистрация, лицензиране и др.) при възвръщането на физкултурните колективи и спортните секции в училищата и в другите местни структури.

3. Да се потърсят начини за възстановяване на целевото финансиране.

Бюджетът – държавата (ДАМС, МОН), да гарантира щатът и ФРЗ, а общините – материалната база. Може да се обсъди създаването на ФОНД ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИ СПОРТ, в който да влизат отчисления от спортния тотализатор, от билетите за спортни състезания, от приходи от международни състезания у нас, от трансферите на професионалните спортисти, от хазарта и др. С парите от този фонд да се подпомага финансирането на дейността на системата.

4. Да се актуализират единните програми от БСФ и от съответните катедри на НСА и да се внедрят в практиката. Единните програми са методологическата основа на системата, затова тяхното осъвременяване е наложително.

5. Координацията и управлението на звената на СДЮС да се възложи както следва на:

5.1. БСФ – по специфичните проблеми на селекцията, обучението, тренировката и спортното усъвършенстване;

5.2. На БСФС и на ОСК или, ако няма ОСК, на алтернативни структурни формирвания като дружества, обединения, сдружения да се възложи оперативното и административно-стопанското управление и комплексното обслужване на цялостната дейност на СДЮС.

6. Реформирането на СДЮС е процес, който изисква съвместно и координирано участие на инициаторите и съорганизаторите на научно-практическата конференция – БСФС, БСФ, ДАМС, НСА, МОН, ОСК и други териториални спортни организации.

Надявам се, че другите участници в конференцията ще допълнят анализа и ще предложат още идеи за реформирането на СДЮС.

И за да няма илюзии, искам да кажа, че днес ние говорим за стратегия за развитие на българския спорт, а не за тактиката за участието на олимпиадата в Лондон след четири години. Това е друга тема.

4. ПЕКИНСКАТА ОЛИМПИАДА ПОКАЗА ВЪРХА ДНЕС И ТЕНДЕНЦИИТЕ ЗА БЪДЕЩОТО РАЗВИТИЕ НА СВЕТОВНИЯ СПОРТ

Сп. Понеделник (бр. 9–10, 2008 г.)

Предложенето да напиша тази статия⁶ предизвика в мен смесени чувства и колебания за целесъобразността от нея. Защо?

1. Защото в електронните медии и в печата журналисти, деятели, експерти и научни работници запознаха обществеността със своите оценки и виждания. Интервюта дадоха Весела Лечева, председател на ДАМС, Стефка Костадинова, председател на БОК, олимпийската шампионка Румяна Нейкова и нейният

треньор Свилен Нейков, в които те под различен ъгъл оценяват и обясняват нашето представяне. Откроява се със своята обхватност и дълбок научен анализ статията в края на август в три последователни броя на в. „Стандарт“ на проф. Цветан Желязков.

2. На 28 януари т.г. (2008 г.) във в. „Труд“ публикувах отворено писмо до президента на Република България, в началото на февруари изпратих писмо на председателите на ДАМС и на БСФС, сп. „Понеделник“ (в бр. 3/4 за 2008 г.) помести мой обширен материал „За балансиран подход в реформата на спорта“ и накрая ТАНГРА ТаНакРа Общобългарска фондация издаде аналитичен албум „Българският спорт“⁹ на авторски колектив под мое ръководство и обща редакция – в него се съдържа голяма част от изводите и критиките, които сега се правят, обаче институциите не им обърнаха нужното внимание. Страхувам се, че същата участ грози и това, което пиша сега, и това, което вече са написали преди мен. Страхувам се и от неизбежните повторения. Това е – от една страна, а от друга страна – как да откажа на списанието, което е водещо в областта на теорията, политиката и културата у нас и което е винаги отворено за проблемите на спорта. Ето защо пренебрегвам чувствата, преодолявам колебанията и прибавям и моите разсъждения за НАЙ-КАЧЕСТВЕНАТА ОЛМПИАДА НА СЪВРЕМИЕТО И НАЙ-СЛАБОТО ПРЕДСТАВЯНЕ НА БЪЛГАРИЯ ОТ 50 ГОДИНИ НАСАМ.

Кратка характеристика на игрите на ХХІХ-ата олимпиада в Пекин.

1. Участваха рекорден брой страни – 204, а 87 от тях (рекорд) спечелиха медали. Домакините предоставиха на спортистите и на зрителите най-качествената спортна база, като с особен блясък се отлича-

ваха **олимпийският стадион „ГНЕЗДОТО“** и **комплексът от плувни басейни „ВОДНИЯТ КЛУБ“**.

2. За първи път **половин милион** доброволци участват в организацията на олимпиадата, която се оценява като най-добра и впечатляваща по думите на Жак Рох, президент на МОК.

3. Посетителите на спортните прояви са 3 пъти повече от предишния рекорд. Това са най-гледаните състезания от телевизионните зрители в историята на игрите.

4. Качеството на олимпиадата се определя и от изключително високите спортни резултати – 132 олимпийски и 43 световни рекорда.

5. Освен това светът бе свидетел на невероятни постижения – церемонията по откриването; двата феноменални рекорда на 100 и 200 м гладко бягане на лекоатлета Ю. Болт; осемте титли на плувеца М. Фелпс и рекорда на овчарски скок на Е. Исинбаева.

Тази блестяща характеристика на олимпиадата стана възможна благодарение на прозорливостта и на политическата дързост на Китай като държава и народ, на Пекинската община и нейния кмет, на Организационния комитет, на Международните спортни федерации и на МОК. За да бъде по-пълна картината на успешната олимпиада, следва да се прибавят усилията на 204-те правителствени и национални спортни организации в света, които създадоха условия и подготвиха своите спортисти за достойно участие в този световен празник на физиката и духа на човека.

Нашето представяне

На игрите участваха 72 българи по 13 вида спорт, които спечелиха 5 медала (1 златен, 1 сребърен и 3 бронзови) от два спорта – гребане и борба, с тях България се нареди на 42-о място в класирането по медали. Олимпийската ни шампионка по гребане Ру-

мяна Нейкова заслужава нашите адмирации за своето спортно дълголетие, за изключителните мотивация, трудолюбие, постоянство и дух, с които преследваше и постигна целта на своя спортен път – титлата. Поздравления и благодарности и за нейния треньор и съпруг Свилен Нейков. Другата голяма наша спортистка Станка Златева успя да завоюва сребърния медал, като демонстрира прекрасна техника и умения в свободната борба и не остави никакви съмнения, че и тя заслужава шампионска титла. Тримата бронзови медалисти – борците Радослав Великов, Кирил Терзиев и Явор Янакиев, показаха едни от най-добрите качества на родната школа по борба и заслужено се качиха на олимпийската стълба на победителите. Освен медалистите много силно се представиха и волейболистите. Всички те трябва да се гордеят, че в най-качествената, най-силната и с най-голяма конкуренция олимпиада успяха да спечелят медали и победи, а с това и всенародното уважение, любов и признателност на всички българи.

При сегашното ниско равнище на нашия спорт спечелването на квота и участието в игрите е безспорен личен успех на всеки, който участва, и особено на тези, които преодоляха някои от квалификациите в Пекин.

За съжаление повече позитиви за нашето присъствие на най-качествената олимпиада не могат да се отбележат.

Българската спортна общественост е приела като **еталон** за сравняване представянето ни на олимпиадата в Сеул 1988. Нека посочим резултатите тогава и сега:

Извлечение 1 от Таблица 1

Олимпиада	Медали				Клас. 4-6 м			Брой участници	Точки	Класиране по медали
	зл.	ср.	бр.	общо	4	5	6			
Сеул 1988	10	12	13	35	9	12	11	182	247.80	5
Пекин 2008	1	1	3	5	-	3	1	72	31.00	42
Разлика	-9	11	-10	-30	-9	-9	-10	110	-216.80	-37

Цифрите са неоспорими, разликите не са в проценти, а в пъти, което е обидно не само за управляващите българския спорт, а и за всеки българин.

Едно сравнение с предишната олимпиада ще потвърди, че нашият спорт се движи с опасна скорост към пропастта.

Извлечение 2 от Таблица 1

Олимпиада	Медали				Клас. 4-6 м			Бр. спортове с медали	Точки	Класиране по медали
	зл.	ср.	бр.	общо	4	5	6			
Атина 2004	2	1	9	12	5	6	2	8	84	33
Пекин 2008	1	1	3	5	-	3	1	2	31	42
Разлика	-1	-	-6	-7	-5	-3	-1	-6	-53	-9

От 8-те спорта, които са спечелили медали в Атина, само борбата прави прогрес и то голям – с 3 медала повече.

Лошото е, че **нашият спорт се връща на равнището си от 50-те години, когато се разчиташе предимно или само на борбата**, а още по-лошото е, че ако продължаваме да се спускаме така главоломно надолу, ни грози опасността да останем и без борбата.

Защо вървим към дъното на световния спорт?

Нито успехите ни през 70-те и 80-те години, нито спадът в края на миналия век и дълбоката криза в

началото на настоящия век са случайни. Имаше система за детско-юношески спорт и за високо спортно майсторство в ранна възраст и Система за олимпийска подготовка¹⁰ с всички полагащи се към тях подсистеми: методична, научна (фундаментална и приложна), медицинска, за физикално и медикаментозно възстановяване, за материално-техническо осигуряване, за финансиране и т.н., които гарантираха стабилни темпове на развитие на спорта. Всичко това създаваше предпоставки и условия за достигане на световните и олимпийските върхове. Вместо да продължим тези темпове и след промените през 90-те години, допуснахме рязък спад.

Защо?

Защото вместо да адаптираме, усъвършенстваме и доразвиваме ефективно функциониращата национална спортна система и при демократичната държава, ние я разрушихме. Защото държавата вместо да прави държавна спортна политика и да създава условия за развитие на спорта, реши да го командва. Парадокс – тя се отказа да се занимава с икономиката, но не и със спорта! И за да няма конкуренция, ликвидира по същество обществената организация БСФС в центъра и по места, прогони кадрите или ги принуди да емигрират (над 1500 треньори работят в чужбина) и да развият спорта по целия свят, но не и у нас. Защото е вярно, че спортистите ни печелят медали и титли въпреки държавата, а не благодарение на нея. Защото вместо единен учебно-тренировъчен и спортно-състезателен процес се получи изкуствено раздуване на състезателния за сметка на учебно-тренировъчния процес и, естествено, секна създаването на спортисти. Защото ние, които имаше може би най-ефективната система за детско-юношески спорт, стигнахме дотам да внасяме спортисти отвън, дори и в най-българските спортове като борба и вдигане на

тежести. Защото позволихме да се разграби и унищожи материалната спортна база или от производствена база за спортисти я превърнахме в търговска стока с неспортно предназначение. Защото с всичко, дотук изброено, държавата изгони децата от спорта и ги даде в ръцете на наркопласъори и на други престъпни субекти и така постави в опасност бъдещето на България. След всичко, сторено досега, става ясно, че спадът не е случаен, а закономерен.

В същото време Франция, Англия, Испания и други страни, които бяха далеч зад нас в класациите, приеха основополагащи принципи на нашата система и ги приложиха в своите специфични национални системи. Там принципите действат, дават резултати и тези страни са вече далеч пред нас.

Да се върнем отново към кардиналния въпрос: Защо спортът ни върви назад, а няма реална спортна реформа? Логично е да се зададе и другият въпрос: Защо през този период, когато управляваха различни политически сили, резултатът е един и същ? Кое е общото, което пречи да се реформира системата?

Общото е моделът. Грешното в него не е наличието на държавен спортен орган, а драстичното осакатяване или ликвидиране на общественото начало в управлението на спорта. Навсякъде по света спортът се възприема като обществено явление и се ръководи от обществото. В стратегии, концепции, закони и други нормативни документи се подчертава ролята на държавата за създаване на правни, финансови, материални и други условия за практикуване на спорт за здраве и за високи постижения и правото на самоуправление на обществените спортни организации по развитието на спорта. Така е било и у нас – и в монархическа, и в тоталитарна България. Вижда се, че има поле за действие и на ДАМС, и на единна национална спортна организация, било БСФС или друг

вид и тип спортен съюз. Ето защо се налага да приложим **балансиран подход при смяната на модела** и реформирането на националната система. В него следва да се очертаят **доминиращите функции на държавните органи** по отношение на практикуването на физически упражнения и правенето на национална спортна политика и **спомогателните им функции** по отношение на управлението на самодейния спорт. Това изисква да се възложат на държавните ведомства (МОН, МО, МВР, МЗ и др.) програмните занимания с физически упражнения и медицинското, научното и кадровото обезпечаване на спортната система, да участват в развитието на ведомствения спорт и др., а на **ДАМС**, вместо да управлява самодейния спорт, да се възложат истинските държавни проблеми в спорта – формиране на държавната политика, изграждане на нормативната база, строителство и поддържане на спортната база, финансово и научно осигуряване, контрол по прилагане и спазване на закона, постановленията и на другите държавни нормативни актове.

Обществените спортни организации трябва да поемат фундаменталната отговорност за цялостното развитие на спорта в страната – спорт за здраве, детско-юношески спорт, високо спортно майсторство, професионален спорт и подготовка на националните отбори. Тук са нужни два вида организации: **специализирани** по отделни спортове – федерации (съюзи), и **комплексни** по всички видове спорт на национално, областно, общинско и низово териториално или териториално-ведомствено равнище. Двата типа организации следва да имат юридическа, административна и финансова самостоятелност и лостове за координиране и взаимен контрол. Те следва да осъществяват взаимодействие с останалите неспортни обществени организации (синдикални, младежки), с

ДАМС, с ведомствата и с общините по развитието на самодейния спорт в страната. Тези два типа спортни организации трябва да реанимират производствения процес в спорта – обучение, селекция, тренировка и състезания, и да осигурят възпроизводството на спортисти от висока класа. Освен това следва да разработят и предложат стратегия за развитието на спортовете по вертикала и хоризонтала, т.е. – по отделните спортове и комплексно по територии и ведомства.

Предложеният подход има стратегически характер и може да постави началото на реалното провеждане на обективно необходимата реформа в спорта и да създаде предпоставки за спиране на спада и за постепенно връщане на международния спортен престиж на България. С други думи, той не гарантира успех в Лондон 2012. Практиката при внедряването на предишната система през 60-те години показва, че резултатите идват години по-късно. За Лондон са необходими оперативни срочни тактически, а не стратегически решения. За тях ще стане дума по-късно.

За да стартира СТРАТЕГИЯТА на реформиране на националния спорт, е необходимо:

1) ДАМС да подготви нормативен документ, в който да разграничи държавните от обществените функции в развитието на спортната система, да запази държавните за себе си, а обществените да делегира на БСФС и спортните федерации и техните подразделения, на които да предостави за преразпределение държавните финанси и парите от тотализатора, стопанисване и експлоатация на спортната база и т.н.

2) ДАМС и обществените спортни организации да разработят доктрина за развитието на националния спорт, която да се приеме от Народното събрание. Тя да има дългосрочен задължителен характер.

3) Обществените спортни организации в изпълнение на доктрината да разработят стратегия за разви-

тието на националната спортна система, в това число – на детско-юношеския и олимпийския спорт.

4) В ДАМС да се формира професионално ръководство начело с главен секретар, което да има по-дълъг мандат и да не се сменя при всяко ново правителство. То да отговаря за реализиране на държавните функции, за контрола по изпълнението на държавните нормативни разпоредби и да поддържа контакт с всички спортни органи в страната – обществени и правителствени.

5) ДАМС заедно с обществените спортни организации и с НСА да възстановят функционално Центъра за научноприложна дейност в спорта (ЦНПДС), който да осъществява научнометодичен контрол и помощ в подготовката на националните отбори.

6) ДАМС и БОК заедно с Министерството на здравеопазването да модернизират технологически допинг-лабораторията, да променят ролята и функциите ѝ и да предложат на МОК и ВАДА (Световната антидопингова асоциация) нейното лицензиране. (Всички национални допингови лаборатории в света работят срещу „браконьерите“ и за медикобиологичното и медикаментозното възстановяване и стимулиране на спортистите си, а нашата – и срещу „браконьерите“, и срещу възстановяването!)

Лондон 2012

Игрите на XXX олимпиада през 2012 г. са на дневен ред и който не е започнал подготовка, вече е закъснял. Както подчертах, предложеният по-горе модел изисква повече време и не може да реши проблемите за участниците в следващата олимпиада. Тук се налагат бързи оперативни мерки:

1) Използвайки селективния метод и експертната оценка, да се състави списък на наличния спортен по-

тенциал от индивидуалните спортове и от волейбола, годен да се съхрани и усъвършенства до 2012 г., и в зависимост от броя и спецификата на спорта и отделния спортист да се прецени формата на подготовката:

- **в борбата**, където се предполага, че ще има повече състезатели, може да се премине към модифицирана централизирана подготовка;

- **в леката атлетика, плуването, стрелбата** може да се възприеме целогодишна индивидуализирана подготовка по утвърден и контролиран (от федерацията и/или специализиран централен орган) индивидуален план;

- **в гребните спортове** в зависимост от броя на хората и лодките може да се приложи един от горните два варианта;

- **в спортните игри**, ако остане само волейболът, трябва да се запази сегашната форма, но да се усъвършенстват научно-методичното съдържание и контролът на учебно-тренировачния процес и комплексното възстановяване.

- за всички останали спортове по експертна преценка може да се използва един от горните варианти или някоя тяхна модификация;

- списъкът на спортистите за подготовка и участие на олимпиадата да остане отворен за нови спортисти, показали високи резултати или спечелили квоти.

2) За цялостно общо ръководство, контрол и т.н. на подготовката се сформира експертна група под ръководството на зам.-председател на ДАМС (БСФС), която да има лостове да управлява и компетенция да носи отговорност, а не като сегашната КОП (Комисия за олимпийска подготовка).

3) Независимо от избраната форма на подготовка е необходимо централизирано и целево осигуряване на всички условия за ефективна подготовка – финансови, материални, методични, научни и др., както и полага-

щият се контингент от кадри – треньори, лекари, научни работници, методисти, масажисти и друг персонал.

Националната спортна система (за детско-юношески спорт, за високо спортно майсторство и за олимпийска подготовка) през 70-те и 80-те години на миналия век бе много добре адаптирана към държавната и обществената система на управление на страната и към изискванията и критериите на научно-методичния прогрес на световния спорт. Ето защо всички идеи за реформиране на българския спорт – управленски, научни, методични и т.н., трябва да съответстват на нашите прогнози за прогреса на световния спорт през периода 2016–2020 г., а не на нашите спомени от 1988 г. Нещо повече – наша цел следва да бъде не постигнатото от най-добрите в Пекин, а прогнозата за това, което се очаква да бъде след 10–15 години. В този контекст трябва да се разглеждат и лансираните по-горе стратегически и тактически идеи за реформиране на националната спортна система. С други думи, не трябва да рециклираме стари наши и чужди образци, а да ги използваме като база за надстрояване на прототипа на бъдещите технологии и инструментариуми, за да върнем България в елита на световния спорт

5. ЗА РАБОТАТА НА ЕКСПЕРТНИЯ СЪВЕТ ЗА ОЛИМПЕЙСКА ПОДГОТОВКА КЪМ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ДАМС ЗА ПЕРИОДА НОЕМВРИ 2008 – ФЕВРУАРИ 2009 г.

Докладна записка

Експертният съвет (7) за олимпийска подготовка (ЕСОП) е утвърден със заповед № РД-09-741/29.12.2008 г. на председателя на ДАМС и работи по правилник, одобрен със същата заповед.

Преди датата на утвърждаването ЕСОП проведе три заседания, на които обсъди последователно проекта за правилник, формуляр за кандидатстване от БСФ за финансиране по проекти за олимпийска подготовка, форми за планиране на четиригодишни отборни план-програми и система за контрол и отчет на олимпийската подготовка.

На тези първи заседания се разбра, че за новия олимпийски цикъл от Пекин 2008 до Лондон 2012 има само един нормативен документ – ПРОГРАМА ЗА ОЛИМПИЙСКА ПОДГОТОВКА. Този документ по същество е сбор от правила, изисквания и норми, с които БСФ трябва да се съобразяват при кандидатстване за получаване на финансови средства за подготовката на своите национални отбори за участие в следващата олимпиада.

Поради горната причина ЕСОП бе принуден да приеме две компромисни решения:

1. Да разгледа и даде мнение по проектите на федерациите за 2009 г., за да може да се осигури финансиране на подготовката от началото на годината.

2. Да подготви изискванията и структурата на документите по планирането на олимпийската подготовка за ЧЕТИРИГОДИШНИЯ цикъл 2009–2012 г. или Пекин – Лондон, за да може през март да започне планирането за четиригодишния олимпийски цикъл.

Какво е извършено по тези два пункта?

1. По т. 1

На свои заседания (общо 10 за 3 месеца) ЕСОП обсъди проектите за финансиране на всичките 14 БСФ. Някои от проектите бяха връщани, работени отново и повторно обсъждани, други бяха коригирани и одобрени с препоръки и т.н. Общо взето, тази рутинна

функция бе реализирана на по-качествено равнище от обикновеното. Въпреки това ЕСОП не е удовлетворен както от отношението на федерациите към подготовката на проектите за кандидатстване за финансиране, така и от съдържанието им. Защото:

1.1. Анализът на състоянието на световния спорт в светлината на показаното в Пекин най-често е формален, не показва реалните новости и тенденциите за бъдещото му развитие.

1.2. В оценките за участието и представянето на игрите в Пекин тотално се надценява постигнатото и безкритично се подценяват неуспехите, поради което не се стига до реалното равнище, от което тръгваме за Лондон.

1.3. Предлаганите имена в списъка за финансиране са почти двойно повече отколкото покрилите изискванията. Утвърдени са общо 107 броя, от които с олимпийски карти – 50 броя.

1.4. Предлаганите състави на треньорските ръководства са непълни. В някои проекти липсват даже старши треньорите.

1.5. Някои федерации (гребане, кану-каяк, плуване, гимнастика и др.) не могат да формират отбори, а предлагат само отделни състезатели за подготовка.

1.6. Финансовите искания са нереално и неаргументирано високи.

1.7. С изключение на гребане и донякъде художествена гимнастика липсват или формално са показани параметрите на тренировъчните натоварвания и използваните методи.

1.8. Предложеното в разделите за спортно-методическия и медико-биологическия контрол е недостатъчно, а някъде направо липсва.

1.9. В редица проекти се подценява научноприложното осигуряване, а самото то страда от липса на достатъчен капацитет във вид на тестове, апаратура

и кадри. Фрапиращо в това отношение е медико-биологичното и фармацевтичното осигуряване – липсва цялостно виждане и система. Оставено е в ръцете на лекаря (ако изобщо го има) и/или на треньора.

Направените дотук разсъждения се отнасят само за учебно-тренировъчната 2008–2009 г. Проекти за четиригодишния олимпийски цикъл не са обсъждани. С направеното до този момент ЕСОП счита, че са създадени нормативни предпоставки за финансиране на подготовката на отборите на 14-те олимпийски федерации, но предвид на изброените по-горе слабости не следва да се очакват сериозни подобрения в учебно-тренировъчния процес, а оттам – и в класиранията на европейските и световните първенства през 2009 г.

2. По т. 2

В изпълнение на тази задача ЕСОП актуализира изискванията за кандидатстване за финансиране на олимпийската подготовка на националните отбори през 2009 г., одобри макет за съдържанието на четиригодишните отборни планове и система за тяхното разработване, обсъждане и утвърждаване, както и примерен график за протичане на контрола по провеждането на учебно-тренировъчния и спортно-състезателния процес по периоди, месеци и лагер сборове, както и анализи след основните състезания в олимпийския цикъл и съответната спортно-състезателна година.

ПРЕДСТОИ ПРОЦЕСЪТ НА ПЛАНИРАНЕ на олимпийския цикъл общо за страната и отделно за всеки един от 14-те спорта, определени като приоритетни за ДАМС. Логично е да бъдат разработени плановете на БСФ, а след това – и общодържавният план на ДАМС, като всичко това стане до края на юни. За да

бъде ефективен процесът на планиране, са необходими две предпоставки – реална оценка на състоянието на българския олимпийски спорт и постижима цел на олимпиадата в Лондон. Предлагам следните оценка и цел:

ОЦЕНКА: Пекинската олимпиада показва, че българският олимпийски спорт продължава да губи позициите си и спадът му все още не е спрял.

ЦЕЛ: През новия олимпийски цикъл да се работи така, че да се преустанови спадът в резултатите и губенето на позиции в международното представяне на българския спорт като цяло, което да позволи в Лондон българският олимпийски отбор да воюва за 4–6 медала и за 38–42 място в неофициалното класиране по нации.

Включените на олимпийска подготовка БСФ могат да подобрят позициите си при условие, че използват финансовите средства по предназначение, разработят оптимални и научнообосновани отборни и индивидуални планове за целия олимпийски цикъл, за всяка година, за всеки месец и лагер сбор и само ако внедряват новостите в съдържанието, управлението и контрола на тренировката на определените спортисти.

Като знаем обаче колко ниско е равнището на по-голямата част от 14-те спорта, **следва да предположим, че подобрението няма да гарантира постигането на общата цел.** Това предположение се подсилва и от факта, че немалка част от спортистите, които са включени в отборите, поради напредналата си възраст едва ли ще са в състояние след още четири години да са сред световния елит. Ето защо битката по време на подготовката трябва да бъде такава, че да позволи на колективните спортове да получат квоти за участие, а България да разполага с 25–30 индивидуални участници, които да са с качества и

подготовка да атакуват олимпийските шестици и медали. При приблизително такъв състав на олимпийската ни делегация можем да разчитаме на постигане на целта, която си поставяме. На преден план излиза не подготовката въобще, а конкретната и индивидуалната подготовка, не финансирането въобще, а финансирането на конкретни отбори и индивидуални проектоолимпийци.

Мисля, че ако се обединим около такава тактика (а тя е печеливша!), то трябва в периода до Лондон всички федерации, управленски и обслужващи органи на ДАМС и кадрите, работещи в тях, да бъдат изцяло концентрирани и координирани в усилията за постигане на целта. В досегашната практика, видно и от представените проекти за финансиране, ресурси се искат за всички и за всичко, а не за точно определените спортисти. В индивидуалните спортове с малки изключения съществува порочната практика ресурсите да се разпределят между членовете на отбора, независимо от това кой е в списъка за олимпийска подготовка и кой не е, т.е. по принципа „**всекиму по лъжичка**“, което означава, че никой не получава необходимото, за да се реализира според качествата си.

В плуването, спортната гимнастика, бокса, биатлона, леката атлетика, художествената гимнастика (индивидуално) няма никой или има само по 1–2 спортисти с покрит норматив и отбор не може да се състави. Това предопределя необходимостта от индивидуален подход при планирането и осъществяването на подготовката за Лондон и използването на други форми (олимпийско звено) и програми за финансиране (спорт за високи постижения). За съжаление в плуването, спортната гимнастика, фигурното пързаляне и шорт-трека няма нито един спортист с покрит квота за включване в олимпийско звено, което означава, че в тези спортове липсват резерви, а вклю-

чените по програмата за олимпийска подготовка са на възраст, която поставя под съмнение участието им в игрите след четири години. Липсата на качествени млади състезатели (само 76 юноши и девойки от всички олимпийски спортове покриват изискванията за олимпийско звено) обрича бъдещето на националния ни спорт. Предложената по-горе тактика може да се окаже печеливша само за Лондон, тъй като тя е насочена към максимално използване на сегашния ни спортен капацитет. Бъдещето изисква не временни тактически решения, а цялостна стратегия за дългосрочно развитие на олимпийския спорт в България. Но това е друга тема.

Процесите на планиране, контролиране, изпълнение и отчитане на олимпийската подготовка, както и протичането на учебно-тренировъчния процес на състезатели и отбори имат цикличен и непрекъснат характер в рамките на един олимпийски цикъл. Оттук произтича необходимостта от постоянство и цикличност и в работата на ЕСОП, и в работата на всички звена, свързани с олимпийската подготовка. В периода, за който става дума в тази записка, ЕСОП действаше по този начин. За да бъде неговата дейност по-ефективна и по-оперативна, е нужно:

1. Да се актуализира съдържанието на договора между ДАМС и БСФ за финансиране на олимпийската подготовка главно в направлението за целесъобразно и по предназначение разходване на отпусканите средства и съпътстващите го финансов, административно-управленски и учебно-методичен контрол.

2. Да се оптимизира научноприложната дейност, като се потърси по-действено включване на научния потенциал на НСА и по-активно сътрудничество между БСФ и съответните катедри на НСА.

3. Да се инициира обсъждане на проблемите на възстановяването – физикално, спортно-методиче-

ско, медико-биологическо, психическо, медикаментозно и ролята на допинговата лаборатория в тази област.

4. Да се ефективизират и оптимизират връзките между Дирекция „Спорт за високи постижения“ и нейните звена и кадри с БСФ и техните звена и кадри.

5. Да се преразгледа тълкуването на понятието **конфликт на интереси** и да се възложи на експертите по съответния спорт в отдела за олимпийска подготовка да отговарят за връзките и контрола по своя вид спорт.

Предлагам тази записка да се обсъди от ЕСОП, да се допълни и да се предложи на председателя на ДАМС за мнение и разпореждане. След това или успоредно с него да се ускори процесът на подписването на договорите, за да започне работата по отборното и индивидуалното планиране за целия олимпийски цикъл по федерации.

15.02.2009 г.

*Докладчик,
Христо Меранзов*

6. РЕЗЮМЕ⁸

по доклада за работата на ЕСОП за периода ноември 2008 – февруари 2009 г., изнесен на среща на председателя на ДАМС с ръководителите на 14 БСФ по летните олимпийски спортове на 29.04.2009 г.

Уважаеми колеги,

Докладът и правилникът за работата на ЕСОП са ви раздадени предварително и вие сте имали възможност да ги прочетете, поради което сега ще се спра само на няколко от основните изводи в доклада.

1. Целеполагане и планиране

Всяка нация, която има претенции за престижно участие на олимпийски игри, си формулира цел и четиригодишна програма и утвърждава стратегията и тактиката за нейното постигане.

Целта се формулира на базата на обективна оценка на постигнатото и като се отчитат тенденциите в развитието на световния и на националния олимпийски спорт. В доклада тази теза е добре обоснована. Тук ще подчертая няколко момента

1.1. България няма формулирана цел и четиригодишна програма – нито комплексна по всички спортове, нито по федерации. Има само програма, **наречена** за олимпийска подготовка, но тя всъщност е сбор от правила, изисквания и норми за кандидатстване за финансиране на подготовката. При това финансите се отпускат не за бъдещи, а за вече реализирани постижения, т.е. **финансираш миналото, а не стимулираш бъдещето на спорта.**

1.2. Финансовият ресурс на ДАМС е ограничен и не позволява да се изработи разгърнатата програма за олимпийска подготовка по всички олимпийски спортове и в двата ешалона – елитен национален спорт и резерв или ДЮС. Затова:

– ДАМС определи група от 14 спорта като приоритетни в олимпийската подготовка за ЛОНДОН 2012, чиито ръководители сте вие.

– В доклада се обосновава необходимостта от два етапа в работата по спиране на спада в развитието на елитния спорт и подобряване на позициите му: тактически – 2009–2012 г., и стратегически – 2009–2016 г., но се акцентира върху първия етап.

1.3. В доклада се подчертава, че процесът на планиране на четиригодишния цикъл все още не е започнал, а предстои. Закъснението е голямо. Някои спортове вече участват в европейски първенства.

1.4. Следва да се подчертае, че целеполагането и планирането са първите и главни признаци за научен подход и за ефективно използване на финансовите, материалните, кадровите и методическите възможности на страната.

2. Тренировка и спортен календар. Учебно-тренировъчна и спортно-състезателна дейност

При разглеждането на исканията на БСФ за финансиране силно впечатление правеше претрупаният с много мероприятия спортен календар. В някои спортове той се е превърнал във водещ в планирането на подготовката и вероятно – в спъващ в развитието на спортната форма. Надяваме се, че в планирането, което предстои тренировката ще заеме своята водеща роля. Спортният календар на готвещите се за Лондон ТРЯБВА ДА СЕ ИЗЧИСТИ ОТ КОМЕРСИАЛНИТЕ ИНТЕРЕСИ НА СЪСТЕЗАТЕЛИ, ТРЕНЬОРИ И МЕНИДЖЪРИ и да обслужва и гарантира повишаването на спортното майсторство.

Учебно-тренировъчният процес е производствената дейност в спорта, а треньорът е командир на производството. Този процес трябва да бъде всестранно осигурен, а треньорът – всячески подпомаган, а не само ръководен. Тук ролята на квалификацията на треньора и неговото умение да ползва научните методи на обучение, подготовка и възстановяване на спортиста са от изключително значение. За съжаление този процес не е в центъра на вниманието на управленските и контролните органи и звена. Административно-бюрократичният подход е изместил научния и методичния подход и е изтикал на заден план

самото производство.

НЕЩО ПОВЕЧЕ. В апарата на ДАМС всички или почти всички се занимават с финансирането и парите и никой или почти никой не се занимава с протичането и управлението на тренировката. **Ето защо документите, които се предлагат за обсъждане в ЕСОП, имат по-скоро административен, а не методичен характер. Методистът е заменен с финансово-административен наблюдател.**

3. Научноприложно осигуряване

Ролята на научноприложното осигуряване в развитието на българския спорт е от особено голямо значение. **Трансформирането на фундаменталните научни открития в научноприложни методики, тестове и нормативи и създаването на система за тяхното внедряване в практиката на треньорите бе в основата на просперитета на нашия спорт през втората половина на миналия век.** Днес, когато науката е много по-напред и когато благодарение на новите технически и технологически средства и уреди възможността за подпомагане на треньора и състезателя са много по-добри, **ние сме си позволили да ликвидираме по същество системата за научноприложна дейност и да оставим една малка част от онова, което имахме.** Трябва да възстановим като начало научнометодичния и педагогичния контрол в подготовката, а по-нататък и останалите компоненти. За тази цел следва да се възстановат или активизират треньорските съвети към БСФ и да се ангажират много по-активно спортните катедри на НСА.

4. Биостимулиране и възстановяване

Рекорди и титли без съвременно биостимулиране и възстановяване, включително и фармакологично, е невъзможно. Система нямаме. Оставени на самотек

и самодейност, лекарите и треньорите в бъдеще не само няма да се справят с „браконьерите“, но ще бъдат принудени да им стават съучастници. Проблемът е голям и решаването му минава не толкова през ръцете на федерациите, колкото през ръцете на ДАМС. Друг е въпросът, че и ДАМС, ако не потърси сътрудничество с експерти и специализирани фармалогогични институции, също може да не реши проблема.

5. Управление, субординация, координация, контрол

Твърде много и разнообразни са субектите и обектите на управление в четиригодишните и годишните отборни и индивидуални планове за олимпийска подготовка. Много са органите и звената, работещи по олимпийската подготовка. Ето защо се налага субординиране на йерархическите нива по отношение на отговорности и задачи, координиране на техните функции и въвеждане на строга система на контрол и отчет.

В доклада освен анализи и констатации има и редица препоръки за подобряване на работата както с отборите и федерациите, така и на ЕСОП. Препоръките са от методичен и управленско-оперативен характер. В устройствения правилник на ЕСОП, с който сте запознати, е записано категорично, че той не е управленски орган, а консултативен помощен орган на председателя на ДАМС. Всички управленски, административни и оперативни функции са съсредоточени във федерациите и в дирекция „Спорт за високи постижения“. Следователно, ако консултативният и оперативните органи си вършат работата добре, координирано и субординирано, то качеството на олимпийската подготовка ще бъде по-високо и резултатите – по-големи. Ние в експертния съвет не сме удовлетворени от ефективността на нашите усилия и

в доклада сочим 5–6 насоки, в които трябва да ефективизираме дейността си. Посочили сме и редица направления, в които трябва да се подобри и оперативната и управленска дейност по олимпийската подготовка. Очаквахме и продължаваме да очакваме, че ще се придвижваме с по-висока скорост напред.

Моето ескпозе би трябвало да завърши както филмите на Холивуд точно тук и с хепиенд. Това обаче няма да бъде нито правилно нито полезно. Ето защо ще приключа с един отрицателен пример.

Този доклад бе приет от ЕСОП на заседанието му на 25.02.2009 и на следващия ден бе депозиран в кабинета на председателя на ДАМС. След две седмици бяхме събрани от председателя, разисквахме по доклада и по работата и **получихме неговото съгласие в съответствие с изводите и препоръките да продължим работата. За да продължим** обаче, бе необходимо освен доклада да имаме и документ за реализация, в който със срокове и отговорници да планираме по-следващата си работа. Вместо това след два месеца умуване правим днешната сбирка. Не че тя е излишна, но ако и след нея продължим със същата инерция, далече няма да стигнем.

Необходим ни е оперативен план за последователно решаване на проблемите, свързани с планирането, контролирането и отчитането на учебно-тренировъчния процес и олимпийската подготовка – комплексно, отборно и индивидуално, в четиригодишния олимпийски цикъл, годишно, по етапи, цикли и микроцикли и, разбира се, по осигуряванията – финансово, материално, научно, медико-биологично и т.н.

29.04.2009

Христо Меранзов,

И.д. председател на ЕСОП

7. ИМА СВЕТЛИНА В ТУНЕЛА

Хр. Меранзов

*Интервю по радио „София“
в предаването „На финала“,
излъчено на 1.06.2012 г.*

Теодор Черешев: Преминаваме към олимпийската тема. В представената вчера книга на Христо Меранзов „Златният век на българският спорт“ подробно е описана печелившата ни система за олимпийска подготовка до 1988 г. Г-н Меранзов, всичко сте описали точно, ясно, с таблици, с разсъждения, с обяснения и всъщност този „Златен век“ е миналия век. Какво ни пречеше, какво ни накара тогава – през 1989 г. – да се откажем от тази печеливша система за олимпийска подготовка? И още нещо да допълня. Ние винаги ще си спомняме олимпиадата в Сеул с онези 35 медала, спечелени от българските спортисти. За сравнение: в Пекин преди четири години те бяха 7 пъти по-малко – 5. Освен това да кажем, че тогава имахме 10 олимпийски шампиони в 8 вида спорт. В Пекин медалите ни бяха 5 в два вида спорт. **Какво искате да покажете с тази книга?**

Христо Меранзов: С тази книга¹¹ исках да покажа, че България в своята спортна история прави няколко реформи, от които последната се оказа най-несполучливата. Свидетел съм на трите реформи, направени след Втората световна война. Първата – във втората половина на 40-те години, когато Българската комунистическа партия, управляваща тогава държавата, реши, че спортните организации, съществуващи до 9 септември 1944 г., са фашистки, монархически и ги закри. Създаде Държавен комитет за физическа култура и спорт и възложи на държавата и на държавните органи да управляват спорта, който дотогава се уп-

равляваше от обществото. Разбира се, грешката беше голяма, политическа и се отрази най-вече на развитието на българския спорт. развитието на нашия спорт се забави в темповете си и през 1952 г. при първото си участие на олимпиада след Втората световна война ние имаме записано 40-о място.

Т.Ч.: В Пекин имаме 42-о...

Хр. М.: Разбира се тогава нашето общество беше неудовлетворено от това място и последваха мерки. Само след 6 години, **през 1958 г., се създаде Българският съюз за физическа култура и спорт (БСФС), пак по решение на партията, но този път тя реши да върне спорта на обществото,** а държавата да си запази някои от функциите за развитието му в страната. По-късно някои от тези функции бяха делегирани на БСФС и в този период, за който пиша в книгата, **БСФС беше неофициално един обществено-държавен орган** за развитието и управлението на спорта в България. Създадената система, която е описана, и получените резултати, за които вие съобщихте, бяха на световно равнище. Защо обаче стана третата реформа в началото на 90-те години? Отново по политически причини. Тогава **СДС реши и обяви, че БСФС и физкултурните дружества в страната са комунистически, а не национални и ликвидира физкултурните дружества, а БСФС беше изпратен в „пета глуха“ без лиценз за дейност.**

Т.Ч.: Да, тази дейност бе иззета и предадена на...

Хр. М.: ...последователно на Комитет, Агенция, Министерство, но се повтори същата грешка както при първата реформа през 1946–1947 г. Даде се всичко това на държавните органи и се добави още нещо, което по-рано го нямаше – създаде се режим на лицензиране. Този режим в спорта има забранителен характер...

Т.Ч.: А всъщност и по принцип всички неща в спорта трябва да бъдат поощряващи развитието му...

Хр.М.: ...и по този начин, за да риташ топка, трябва държавата да ти даде лиценз и да имаш разрешение. Представяте ли си до какъв куриоз отидохме! И разбира се, за няколко години се сгромолясахме от тези постижения, които имахме през 1988 г. и в развитието на спорта в страната, и в представянето ни на международните състезания. И с това – непрекъснато намалява и броят на спортистите, които успяваме да класираме за олимпийски игри.

Т.Ч.: Още едно сравнение, което сте посочили във вашата книга – в Сеул имахме 182 спортисти, а в Пекин четири години по-късно те бяха със цели 110 по-малко. Засега за Лондон имаме 46 спечелени квоти и стискаме палци и се молим да надхвърлим бройката от 60. Това, разбира се, може да стане само ако волейболът успее да се класира на олимпийската квалификация, която започва след седмица в София. Г-н Меранзов, книгата, след като я прочетох много подробно, ми звучи като... Да, всичко е написано в стил „думам ти, дъще – сещай се, снахо“. **Има ли кой да се сети и да се върне, ако е възможно, към някои от печелившите модели?**

Хр.М.: Мисля, че вече има някаква „светлина в тунела“. Тази светлина беше показана вчера на представянето на книгата. За първи път, обърнете внимание, за първи път се събраха обществени, спортни, държавни и научни спортни дейатели да обсъждат идеите, заложили в тази книга, и да дадат оценка на това, което е направено. Там присъстваха министърът на спорта, ректорът на НСА, председателят на БСФС, председателят на Националния клуб на спортния деятел и ръководителят на Фондация „Български спорт“, т.е. всички национални, държавни и обществени ръководители бяха на едно място. Изказаха се над 10 човека, сред които проф. Цветан Желязков, проф. Петър Банков, ректорът на НСА доц. Пенчо Гешев, министър-

рът на спорта доц. Свилен Нейков и др. Присъстваха двукратните олимпийски шампиони Боян Радев, Петър Киров и Нураир Нурикан и други големи спортисти от онова време, Нешка Робева, един от най-големите треньори и представители на нашата спортна обществено-ност от страната. Обърнете внимание – нито едно изказване нямаше, в което да се каже, че правилно е ликвидирана Системата за олимпийска подготовка и Системата за детско-юношески спорт, които използвахме в този Златен век на българския спорт. Това вече е светлина в тунела! Аз лично се надявам, че изложените в епилога на книгата идеи ще бъдат едно обединително звено на онези реформатори, които желаят реалната реформа, а не симулиращите реформи, които бяха направени от различните правителства на България между 1990 и 2010 г.

Т.Ч.: Благодаря ви, г-н Меранзов. Оставаме да се надяваме, че ще се оттласнем от дъното, и да очакваме, че хората, от които зависи развитието на българския спорт, действително ще успеят да го оттласнат от това дъно.

8. РЕАЛНИЯТ ЗЛАТЕН ВЕК НА СПОРТА НИ

В. „Труд“ (от 5.07.2012)

Чрез тази статия представих пред читателите на в. „Труд“ книгата си „Златният век на българския спорт“ (2012). За тези, които не са чели книгата и статията, тук представям съкратен вариант на публикуваното в „Труд“¹².

В най-новата спортна история на България (1945–2012) се правят три реформи. Първата е непосредствено след Втората световна война. Почти всички обществени спортни организации, действали преди 9 септември 1944 г., по решение на ЦК на БКП и на

правителството се обявяват за фашистки или монархически и се закриват. В края на 40-те години на XX век по съветски образец целият ни спорт се поставя под ръководството на държавата и на партията. Документално тези промени се оформят в Закон за физическото възпитание и спорта (19.12.1947 г.). В началото на 1948-а се създава Върховен комитет за физическа култура и спорт (ВКФС) към Министерския съвет с подразделения по всички етажи на държавното управление. През септември 1949-а излиза и решение на ЦК на БКП „За състоянието на физическата култура и спорта и задачите на партията в тая област“, с което се узаконява „партийното ръководство“ над държавните и обществените спортни органи и организации.

Реформираният спорт бележи напредък, но показва и редица вродени недъзи, като най-големият е одържавяването, което не му позволява да използва потенциала на цялото общество. След 10-годишно ходене по мъките се стига до необходимостта от нова реформа.

Втората реформа се направи през 1957–1958 г., когато държавата върна спорта на обществото. ВКФС е закрит, а на негово място се учреди нова обществена спортна организация – БСФС. С този акт се подготви отмяната на Закона за физическата култура и спорта и се направи опит да се разграничат функциите на държавата от тези на спортните организации. Постепенно БСФС придоби неофициално статут на обществено-държавен орган за управление на физическата култура и спорта и действаше като такъв до края на Златния век на българския спорт. Това стана възможно, след като държавата предостави по-голямата част от своите функции в спорта на съюза – част от развитието на науката, т.е. приложната наука, преподаването и квалификацията на управленските и

треньорските кадри, формирането на националната стратегия и на националната спортна система.

В продължение на два олимпийски цикъла Токио – Мексико – Мюнхен (1965–1972 г.) БСФС разработи стратегия за развитието на олимпийския спорт, както и системи за детско-юношески спорт, за центрове и съвети за високо спортно майсторство в дружествата и окръзите, за олимпийска подготовка на националните отбори, за научноприложна дейност и медицинско осигуряване, за спортно-състезателна дейност, за материално-техническо и финансово осигуряване, строителство и поддържане на базата... Всички те бяха субординирани и подредени като подсистеми на Единната национална спортна система.

БСФС обедини усилията на спортните федерации, дружествата и окръжните съвети на БСФС. Също така ангажира държавните органи и ведомства, окръжните народни съвети и общините, младежките и синдикалните организации, за да се издигне равнището на спорта до световните стандарти.

След като бе стандартизирана и унифицирана подготовката на спортистите съобразно световните образци, се очакваше и нарастване на броя на претендентите за олимпийски медали. Беше ясно, че да попадне в елита може само талантлив спортист, но за да победи, той трябва да притежава нещо повече от талант. И това може да се постигне само при най-добрия треньор и при най-добрите условия. Това бе и целта, която БСФС си постави тогава с изграждането на ефективна система за подбор, обучение и подготовка на спортисти от висока класа.

Как стана възможно обществена организация като БСФС да реализира такава мащабна и със стратегическо значение реформа? Нали над нея бяха правителство и партия, която създаде тоталитарен режим на управление на обществото? Нали властваше кому-

нистическата идеология? Нали всяко отклонение от статуквото се приемаше като ерес?

Да, така беше. БСФС като спортна организация нито имаше за цел, нито можеше да се бори за промяна на държавното управление или да променя обществото. Тя единствено можеше да се адаптира към тях и да ги използва за благо на спорта. Двама председатели на БСФС – Стефан Петров и Трендафил Мартински, и техните управленски екипи имаха заслугата да осъзнаят това и да го направят.

С позоваване на чл. 1, ал. 2 на тогавашната Конституция („*Ръководната сила в обществото и държавата е Българската комунистическа партия...*“) се прилагаше следният механизъм. Всички кардинални проблеми за решаване, които касаеха не само БСФС, се предлагат в Политбюро или в Секретариата на ЦК на БКП и след одобряване на мерките за решаването им се оформяха във вид на постановления, които Министерският съвет приемаше. По този механизъм националните четиригодишни олимпийски планове и всички други документи не само за политиката в спорта, приети или утвърдени от партията и правителството, ставаха задължителни за всички органи и организации, имащи задължения по развитието на спорта. Ето така БСФС стана национален спортен лидер.

Нито тогава, нито сега имам съмнение и колебание в правилността на нашите действия, защото те бяха в интерес на спорта. Ако за нещо съжالياвам, то е, че след демократичните промени от 10 ноември 1989 г., вместо да се потърси и да се приложи нов подобен механизъм, СДС анатемоса БСФС и дружествата за физическа култура и спорт в страната като „комунистически“ и по същество ги ликвидира. А с това унищожи и цялата система.

Третата реформа (фаталната!) започна в началото на 90-те години на миналия век с ликвидиране на

общественото начало и създаване на държавен орган (комитет, агенция, министерство) за управление на спорта. Видя се, че този сбъркан модел е пагубен, и затова е необходима четвърта реформа в българския спорт.

Тя трябва да създаде баланс за управление на националния спорт, в който обществото и държавата да не се конкурират и надпреварват кой да води „бащина дружина“, а да си разпределят функциите така, че спортът да се измъкне от мястото ни на олимпийски игри, което след Пекин 2008 е между 40-о и 50-о (след Лондон 2012 е между 63-68 място – б.м), докдето бе доведен от сегашния модел. А бе оставен в първата десетка на света от реалния Златен век на българския спорт. Игрите в Барселона 1992 поставят началото на края на Златния век. Само за четири години след Сеул падаме от 5-о на 17-о място, титлите – от 10 на 3, общият брой медали – от 35 на 16, олимпийските точки – от 247.80 на 113.50. В същото време драстично намалява и броят на децата и юношите в специализираните звена за обучение и тренировка (от 181 968 на 90 160), което ни обрича на свободно падане към дъното на олимпийския ни спорт, за да стигнем до 63–68 място. Нито успехите ни през 70-те и 80-те години на ХХ век, нито спадът и дълбоката криза след това са случайни.

Съгласно Олимпийската харта, Европейската спортна харта и българската Конституция „*Спортът е право и задължение на държавата, обществото и индивида...*“. Тази постановка следва да намери място в съответните нормативни документи, които да задължават, поощряват и да улесняват трите субекта в реализацията на техните права и задължения. Реформираният модел и реформата на самата система следва да предпазват спорта от външни вмешателства – политически, идеологически, религиозни, расистки. За да стане това,

е необходимо те да бъдат утвърдени със съответни национални, а не партийни документи (концепция, стратегия, манифест, закон, доктрина) от парламента. В този контекст трябва да се разглеждат и лансираните в книгата стратегически и тактически идеи за реформиране на националната спортна система. С други думи, не трябва да рециклираме стари наши и чужди образци, а да ги използваме като база за надстрояване на прототипа на бъдещите технологии и инструментариуми, за да върнем България в елита на олимпийския спорт.

ВТОРА ЧАСТ

КОМЕНТАРИ И ПУБЛИКАЦИИ
СЛЕД ОЛИМПИАДАТА В ЛОНДОН

1. БЪЛГАРИЯ НА ОЛИМПИАДАТА В ЛОНДОН 2012. КОМЕНТАР И ОПИТ ЗА ОБЕКТИВНА ОЦЕНКА¹³

Сп. „Понеделник“ (пълен текст), сп. „Спорт и наука“ и в. „Труд“ (със съкращения и модификации). Пълният текст е изпратен и лично на Министъра на спорта и на председателите на БОК, БСФС, Фондация „Български спорт“, НК на спортния деятел и на ректора на НСА.

Пролог

В бр. 9–10/2008 г. списание „Понеделник“ помести моя статия за участието ни на **Олимпийските игри в Пекин 2008**. В края на оценката на нашето представяне в Пекин съм направил следния извод:

*„**Лошото е, че нашият спорт се връща на равнището си от 50-те години, когато се разчиташе предимно или само на борбата, а още по-лошото е, че ако продължаваме да се спускаме така главоломно надолу, ни грози опасността да останем и без борбата.**“*

За съжаление четири години по-късно, като гледам таблицата с резултатите от олимпиадата **в Лондон** (виж табл. 1 и 2), **констатирам, че „по-лошото“ е станало** – само един медал от борбата и пълно фиаско на олимпийския ни спорт – 63–68 място в класирането на нациите по медали. Пак за съжаление констатирам, **че вече се случва най-лошото** – и след Пекин и след Лондон **няма обективна оценка на**

състоянието на българския спорт. Тези констатации са толкова фрапиращи, че не мога да си позволя да описвам колко великолепна бе организацията и какви фантастични са върховете постижения на най-добрите спортисти, в т.ч. и 27-те световни рекорда. Хвала! Нека им се радва цялата планета. За нас остава горчилката, че българските олимпийци не бяха между творците на чудото в Лондон.

Оценката

Оценката на нашето представяне е необходима предпоставка за определяне на изходната позиция или базата, върху която ще планираме бъдещето на дейността си по развитието на олимпийския спорт в страната. Колкото по-обективна и по-точна е тя, толкова по-надеждна, по-градивна и по-стабилна ще бъде работата ни в следващите няколко олимпийски цикъла. През последните няколко цикъла у нас се наблюдава доста разнопосочно и неотговарящо на реалността оценяване. В медиите след олимпиадата се появиха оценки, които са в широк диапазон. Ето няколко примера...

Премиерът Бойко Борисов в интервю¹⁴ озаглавено „Не тормозете спортистите с нашите мъки“ във в. „7 дни СПОРТ“ (от 18.08.2012 г.) на въпроса за неговата оценка отговаря:

„В общи линии добра, като се има предвид, че нашите отбори нямаха база за подготовка, нямаха лаборатория за допинг контрол и в половината федерации години наред имаше какви ли не скандали. Ако имахме малко повече шанс, можеше дори да отчетем, че представянето е много добро, защото волейболистите бяха на крачка от медала, Станка Златева – на крачка, Тервел Пулев – на крачка. При огромната конкуренция и гимнастиката се справи добре.“

Спортният министър Свилен Нейков¹⁵ във в. „Труд“ (от 14.08.2012 г.):

„Не бих казал, че представянето ни е разочароващо, а имахме малшанс в много от спортовете – художествена гимнастика, борба... Чисто технически не успяхме да спечелим тези медали.“

В зората на съвременните олимпийски игри, когато участват все още малко страни и спортисти, Пиер Де Кубертен бе казал, че **важното е да се участва, а не да се побеждава**. Ето как тази фраза оживява днес в статията „По-добре по-малко, но по-добре“¹⁶ под перото на **изтъкнатия спортен журналист Владимир Памуков** във в. „Труд“ (от 14.08.2012 г.):

„Пиер Де Кубертен е жив. Нещо повече – маркизът даже аристократично си живурка в сърцата на българските олимпийци. Кога го разбрахме? На най-точното място и време – игрите на ХХХ олимпиада в Лондон. Там 63-а наши спортисти издигнаха майка България на паметното 63-о място в класирането на страните по медали и записахме най-слабото си представяне от далечната 1952 г. на игрите в Хелзинки. Цели 17 дни терзания и кански мъки за това – поне от присъстващи да станем участващи. И среброто на Станка Златева и бронзът на Тервел Пулев поне ни поставиха на картата на медалите. Но и там трагедия – не успяхме да се зарадваме истински, защото и двамата накрая слязоха победени от голямата сцена. Мъка, мъка... Като живота български.“

В социологическо изследване на „ББСС Галъп интернешънъл“ по време на олимпиадата 62 % или близо 2/3 от българите заявяват, че за тях **като цяло е важно дали българските спортисти побеждават или**

не”, с което те категорично застават зад тезата на Владимир Памуков.

Методи Манченко, спортен журналист ръководител на екипа на БНТ, който отразяваше цялата олимпиада, в заключителния си коментар при закриването на игрите, след като определя представянето ни като най-слабото досега, иронично заключава:

*„Но какво по-нормално от това за една страна със застаряващо население и отвикнала децата си през последните 20 години да приемат физическата култура като основен приоритет? На такава страна **сребърният медал на Станка Златева**, бронзовият на **Тервел Пулев** и успехите на волейболисти и гимнастички, петите места в щангите на Милка Манева и Иван Марков, победите на Гришо и Цвети Пиронкова, са направо много. Защото още сега и веднага ако не увеличим и не направим ефективно разходването на средствата в училищата и общините за най-малките деца, няма да направим нищо след 4 и 8 години.“*

Спортният експерт Огнян Макавеев е преподавател в НСА и бивш старши треньор на националния отбор по свободна борба през 1979 и 1980 г. и от 1984 до 1987 г., или общо 5 години, като за тези 5 години отборът спечели от олимпийски игри 2 златни, 3 сребърни и 1 бронзов медала, от световни първенства – 2 златни, 5 сребърни и 7 бронзови медала, а от европейски първенства – 14 златни, 14 сребърни и 10 бронзови медала. Този именит треньор в интервю във в. „7 дни СПОРТ“ (от 18.08.2012 г.), озаглавено **„По този път не ни чака нищо добро“**¹⁷, говорейки за подготовката и участието ни в Лондон, заявява: *„Успешният модел е различен от това, което се прави у нас“*, а за прогнозите и нагласите преди игрите е категоричен:

„Бяха сложени едни розови очила. Едни бодряшки прогнози бяха направени, говоря за целия спорт, които просто не съответстват на реалностите.“ Провалът на борците не го изненадва: „...аз не мога да разбера защо това нещо се окачествява като изненада. То беше ясно, че ще стане, въпросът беше кога“.

Проф. д-р Цветан Желязков, световна величина в теорията и методиката на спортната подготовка в статията¹⁸ „Изчезна резервът, изчезнаха успехите?“ във в. „24 часа“ (от 26.08.2012 г.) твърди:

„За любителите на спорта и очакванията на нашата спортна общественост това е дълбоко разочарование. За специалистите, които следят съвременните тенденции в развитието на елитния спорт и състоянието на нашата система за високо спортно майсторство в последните 20 години, класирането е съвсем закономерно.“

Като говорим за прогнози и реалности, ще е полезно да погледнем към **прогнозата на президента на КОНИ (Италианския олимпийски комитет)**, направена пред Елена Шаханова, кореспондент на БНР в Италия, в предаването „Спорт и музика“ (от 21.07.2012 г.) преди откриването на игрите:

„Джанни Петручи смята, че в Лондон Италия може да спечели най-малко 25 медала. Според него ще е трудно адзуриите да останат в първата десетка в класирането по медали.“

След закриването на игрите се оказва, че Италия спечели 28 медала (с три новечке от прогнозата) и зае 8-о място. Нашите прогнози бяха 6–9 медала, а спечелихме само два. По нататък Елена Шаханова

разказва за състава на италианската олимпийска делегация:

„Рекорден е броят на военизираните спортисти – една форма, позната у нас от близкото минало, която италианците успешно прилагат в индивидуалните спортове с цел осигурена подготовка и бъдеще. Резултатът е налице: 183-а спортисти от общо 291, равно на 63%, са представители на армията, военноморския и военновъздушния флот, полицията, карабинерите, държавното горско стопанство, съдебната и финансовата полиция, като от последния корпус представителите са най-много – 43-а души.“

Нямам представа колко процента от медалите за Италия са спечелени от представителите на тези ведомства, но за да подкрепя Елена Шаханова, че тази форма е позната и широко използвана у нас в миналото, ще кажа, че в Сеул 1988 – 88.70% от медалите³⁵ и от точките (247.80) за България са спечелени от представителите на териториално-ведомствените физкултурни дружества – ЦСКА, Левски, Славия, Академик от София и Тракия от Пловдив, Черно море и Спартак от Варна. Не знам как са устроени отборите в италианските ведомства, но ще посоча, че нашите бяха изцяло окомплектовани – като се започне с подготвителните детски групи и детските спортни школи, като се премине през нарочно назначените селекционери за деца към СУ и интернати, тренировките в СУ, отборите за деца, юноши, младежи и девойки, мъже и жени на дружествата и се стигне до ведомствените проектоолимпийски отбори на МО, на МВР, на министерствата на транспорта и транспортни войски, на образованието и на строителни войски и се стигне до националните отбори. Всички тези дружества се обслужваха от научноприложни лабо-

ратории и центрове и от медико-физкултурни диспансери¹¹.

Симеон Щерев, треньор № 1 на България за 2010 и 2011 г., старши треньор на националния отбор по свободна борба, в интервю под заглавието „Канада иска Симеон“ пред в. „Преса“ (от 03.09.2012 г.) на въпроса: *„Според вас кой чужд модел трябва да последваме?“* дава следния отговор: *„Защо да следваме чужди модели, когато ние тук имахме прекрасна система!“*, а след като изброява какво очаква да се направи сега, заявява:

„Но ако това, което ви казвам, не се промени, не само аз, а всички останали добри треньори и спортисти ще бъдат принудени да бягат навън. Много вече го правят и никой не може да ги вини.“

Премиерът Бойко Борисов в цитираното по-горе интервю прави интересно откритие:

„В момента големите държави всъщност работят по програмите и по начина, по който работиха навремето в България.“

Да, така е. Констатацията е точна, но премиерът спира дотук. Няма коментар защо тези наши програми, след като са толкова ефективни в Италия, Франция, Великобритания, Германия и т.н., не се прилагат у нас? С какво застрашиха сигурността на страната и морала на гражданите, та ги захвърлихме на боклука?

Защо този интелектуален български продукт, който в продължение на 5 олимпийски цикъла властва по олимпийските и световните арени и не допусна тези страни да ни изпреварят в класирането по медали, правителството на Филип Димитров (СДС) и неговият спортен министър Цветко Барчовски в началото

на 90-те години го анатемоса като „комунистически“ и забрани неговото използване? Защо не се намери нито едно от многото правителства, управлявали България след това и нито един премиер или президент, който да въстане и възпре разрушителния инстинкт на ликвидаторите? Защо една Унгария, която като нас често сменя правителствата си, остана вярна на своята национална спортна доктрина и стои в десетката, където близо 20 години бяхме и ние? Защо една капиталистическа Италия възприе нашия „комунистически“ модел и нашите „комунистически“ програми и жъне успехи, каквито ние имахме, независимо че там правителствата се сменят доста по-често от нас? Как така Италия без министерство на спорта има спорт на световно равнище? Как така една Колумбия, само с един медал от Сеул, внедри в практиката си нашата система и стигна до шампионска титла и 8 медала в Лондон? И още много и много въпроси чакат, но нито правителство, нито парламент, нито управляващи партии, нито опозиция, нито обществото, в т.ч. и спортното, стигат до тях.

Надявам се, вече е ясно защо в началото на коментара казах, **че сега се случва най-лошото – нямаме обективна оценка на състоянието на българския спорт, а без нея ще правим кърпеж, а не строеж. С кърпеж се стига до битпазар, а не на световната спортна борса.**

СПЕЧЕЛЕНИТЕ 2 МЕДАЛА И ЗАЕТОТО 63–68 МЯСТО ПО БРОЯ НА МЕДАЛИТЕ НА ОЛИМПИАДАТА В ЛОНДОН Е ПРОВАЛ ЗА БЪЛГАРСКИЯ СПОРТ, КОЙТО СЕ НАМИРА В НЕПРЕКЪСНАТО ЗАДЪЛБОЧАВАЩА СЕ КРИЗА.

Тази обективна оценка изисква да признаем, че вече над 20 години **българският спорт се намира в дълбока криза** (виж табл. 1 и 2 и фиг. 1 и 2). Внимателното разглеждане на цифрите в табл. 1 за пред-

ставянето на България на всички съвременни олимпиади досега ще разкрие интересни закономерности. Очертават се **3 периода: първият период** обхваща времето от Атина 1896 до Лондон 1948, когато битката е да подготвим спортисти за участие; **вторият период** обхваща времето от Хелзинки 1952 до Сеул 1988, когато се борим за повече медали и по-предно класиране; **третият период** – от Барселона 1992 досега, когато бележим непрекъснато отстъпление от позициите, завоювани през втория период. Цифрите в табл. 1 и 2 показват, че не става дума за отстъпление, където може да се борави с проценти, а за катастрофален срив, където всички показатели падат с пъти, или с много пъти. Графиките на фиг. 1 и на фиг. 2 съответно за броя на медалите и мястото на класирането по нации така стремително вървят надолу, че не оставят абсолютно никакво съмнение, че **българският спорт се намира в дългогодишна непрекъснато задълбочаваща се криза**. Разрушена е не само националната спортна система, а и почти всичките нейни 8 подсистеми – тренировъчен процес, спортно-състезателен процес, работа с резерва, научно осигуряване, медицинско осигуряване, културно-масова и възпитателна дейност, финансиране, материално-техническо осигуряване. За управлението на всяка подсистема имаше създадени органи, кадри и механизми, които бяха субординирани и координирани и действаха като единен организъм.

В монографичната си книга „Златният век на българския спорт“ (2012) съм описал същността и механизмите за изграждането, функционирането и ефективността на Системата за олимпийска подготовка и тези, които ще реформират спорта, могат да преценят кои подсистеми ще използват изцяло, кои ще усъвършенстват и от кои ще се откажат. Важното е да разберат, че ще реформират не идеолигическа или партийна

спортна система, а национална, т.е. системата, която принадлежи на цялата нация, както е сигурността, образованието, здравеопазването. Тук ще си позволя да коментирам само няколко аспекта:

1. Нарушен е балансът между учебно-тренировъчния и спортно-състезателния процес. Спортният календар, вместо да се подчинява и базира върху периодизацията и съдържанието на тренировката, се е превърнал във водещ комерсиален диктатор, който се интересува от премиите, а не от управлението на спортната форма.

2. Управлението и финансирането на спорта не е подчинено на националната олимпийска стратегия, която никой не е виждал, а **властва принципът всекиму по лъжичка и нашият е по-наш**. Към това като се прибавят и корупционните схеми, става ясно защо парите не стигат до адресатите, а в последните години държавата дава повече пари отколкото по време на Златния век. Не е трудно човек да се досети защо в Лондон един медал струва на данъкоплатеца ни многократно по-скъпо отпреди.

3. Превантивният обществен контрол при планиране и отчитане на олимпийската подготовка и експертната оценка са подменени от чиновнически диктат, при което вместо методична дискусия се получава бюрократичен фарс.

4. Перспективният четиригодишен план за олимпийска подготовка се е изродил в правила и изисквания за кандидатстване за финансиране на федерациите.

Могат да се посочат още много нелицеприятни неща, но нека спрем дотук и да се запитаме философски **какво да се прави?**

Както на всеки философски въпрос и тук конкретен отговор няма. Но нека малко да поразсъждаваме. Преди да се заровим в нашето си тресавище, се налага да отидем до Италия и до Унгария, защо не и

до Колумбия, и с тетрадка и молив в ръка да се разходим из дебрите на националните спортни системи на тези страни, а като се върнем, трябва внимателно да дешифрираме написаното, да го сравним с нашето и да преосмислим видяното. Ако намерим отговорите на тези въпроси, ще бъде логично да си зададем и въпроса: Защо през целия период на прехода, когато управляваха различни политически сили у нас, резултатът е един и същ? Кое е общото, което пречи да се реформира системата?

Общото е моделът. **Грешното в МОДЕЛА е не толкова в наличието на държавен спортен орган, а в драстичното осакатяване или ликвидиране на общественото начало в управлението на спорта.** Навсякъде по света спортът се възприема като обществено явление и се ръководи от обществото. В стратегии, концепции, закони и други нормативни документи се подчертава ролята на държавата за създаване на правни, финансови, материални и други условия за практикуване на спорт за здраве и за високи постижения и правото на самоуправление на обществените спортни организации по развитието на спорта. Така е било и у нас – и в монархическа, и в тоталитарна България. Ето защо се налага да приложим **балансиран подход при смяната на модела и реформирането на националната система.** В него следва да се очертаят **доминиращите функции на държавните органи** по отношение на практикуването на физически упражнения и правенето на национална спортна политика **и спомагателните им функции** по отношение на управлението на самодейния спорт. На **държавния спортен орган**, вместо да управлява самодейния спорт, **трябва да се възложат истинските държавни проблеми в спорта** като формиране на държавната политика, изграждането на нормативната база, строителството и поддържането на спортната

база, финансовото и научното осигуряване, контрола по прилагане и спазване на закона и постановленията и на другите държавни нормативни актове. Крайно време е държавата да реши и проблемите на **професионалния спорт**, чиято роля нарастна неимоверно след като от 1984 г. той намери място и в олимпийските игри, а **българският „социалистически държавен аматьоризъм“** бе отречен след 1990 г. Така нашият елитен олимпийски спорт бе анатемосан и изхвърлен от щатовете на БСФС и ведомствата и бе обречен на жалко съществуване. Необходимо е държавата да създаде както щатове в своята администрация, така и облекчения за частния бизнес за издръжка на спортисти, отбори и клубове.

Обществените спортни организации трябва да поемат фундаменталната отговорност за цялостното развитие на спорта в страната – спорт за здраве, детско-юношески спорт, високо спортно майсторство, професионален спорт и подготовка на националните отбори. Тук са нужни два вида организации: **специализирани** по отделни спортове – федерации (съюзи) и **единна национална комплексна спортна организация** по всички видове спорт на национално, областно, общинско и низово териториално и териториално-ведомствено равнище. Двата типа организации следва да имат юридическа, административна и финансова самостоятелност и лостове за координиране и взаимен контрол. Те следва да осъществяват взаимодействие с останалите неспортни обществени организации (синдикални, младежки), с държавния спортен орган, с ведомствата и с общините по развитието на самодейния спорт в страната. Тези два типа спортни организации трябва да реанимират производствения процес в спорта – начална подготовка, селекция, тренировка и състезания, и да осигурят възпроизводството на спортисти от висока класа. Освен

това следва да разработят и предложат стратегия за развитието на спортовете по вертикала и хоризонтала, т.е. по отделните спортове и комплексно – по територии и ведомства.

Предложеният подход има стратегически характер и може да постави началото на реалното провеждане на обективно необходимата реформа в спорта и да създаде предпоставки за спиране на спада и за постепенно връщане на международния спортен престиж на България.

Често чувам сегашните ръководители на спорта да твърдят, че системата от Златния век е неприложима в началото на новия век. **Не е вярно!** Да се възстанови на 100% старата система е невъзможно, а да се отрече е пагубно. Това го доказва вече над 20-годишната практика. Остава да се РЕФОРМИРА, но как? Тази система не може да се възстанови в същите параметри и структури, в същите мащаби, а ако не се усъвършенства и преадаптира към новите социално-икономически и административно-управленски условия, както това правехме непрекъснато по времето на Златния век, то няма смисъл да се говори както за нея, така и за възраждане на българския спорт.

Неслучайно цели подсистеми на нашата СОП са заимствани и адаптирани към специфичните условия на Италия, Франция, Англия, Германия, Колумбия и др. Националната спортна система няма партийна или идеологическа принадлежност, поради което не трябва да се допуска всяка партия или коалиция да може да променя същността ѝ. Съгласно Конституцията на България, Олимпийската и Европейската спортна харта, както и основните принципи на правното положение на неправителствените организации в Европа **спортът е право и задължение на държавата, обществото и индивида**. Тези постановки следва да намерят място в съответните нормативни документи,

които да задължават, поощряват и улесняват трите субекта в реализацията на техните права и задължения. Особено внимание да се отдели на привличане на бизнеса и на лични средства при финансирането на заниманията с физически упражнения и развитието на спорта. Реформираният модел и реформата на самата система следва да предпазват спорта от външни вмешателства – политически, идеологически, религиозни, расистки и т.н. За да стане това, е необходимо те да бъдат утвърдени със съответни документи (концепция, стратегия, манифест, закон, доктрина) от Народното събрание.

Националната спортна система (за детско-юношески спорт, за високо спортно майсторство и за олимпийска подготовка) през 70-те и 80-те години на миналия век бе много добре адаптирана към държавната и обществената система на управление на страната и към изискванията и критериите на научно-методичния прогрес на световния спорт. Ето защо всички идеи за реформиране на българския спорт – управленски, научни, методични и т.н., трябва да съответстват на нашите прогнози за прогреса на световния спорт през периода след 10 години, а не на нашите спомени от 1988 г. Нещо повече – наша цел следва да бъде не постигнатото от най-добрите в Лондон, а прогнозата за това, което се очаква да бъде след 10–15 години. В този контекст трябва да се разглеждат и лансираните по-горе стратегически и тактически идеи за реформиране на националната спортна система. С други думи, не трябва да рециклираме стари наши и чужди образци, а да ги използваме като база за надстрояване на прототипа на бъдещите технологии и инструментариуми, за да върнем България в елита на световния спорт.

Епилог

В духа на изложените по-горе идеи и с цел те да бъдат обсъдени, допълнени, осъвременени и подготвени за реализация си позволявам да предложа няколко подхода:

1. Комплексните национални спортни организации (Български олимпийски комитет, Фондация „Български спорт“, БСФС, Национален клуб на спортния деятел, Фондация „Спорт за всички“) заедно с МФВС и с помощта на НСА да организират общонационална дискусия по проблемите на олимпийския спорт в медиите.

2. В края на дискусията специална експертна комисия, утвърдена от ръководителите на упоменатите в т. 1 органи да обобщи резултатите и да предложи вариант на реформата, който да се обсъди на национална научно-практическа конференция.

3. Конференцията да приеме проект „Национална спортна доктрина“, който по-късно да бъде предложен за приемане от Народното събрание.

Убеден съм, че **мястото на България е в първата, а не в седмата десетка на олимпийските нации.**

Таблица 1

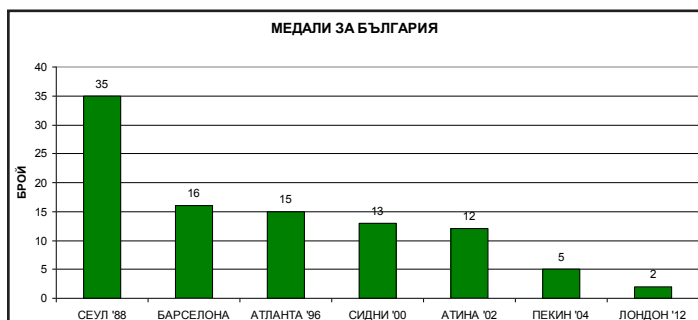
Участие и класиране на България в съвременните олимпийски игри от 1896 до 2012 г.

№ на игри	Година	Място на провеждане	Медали				Призови места				Класиране по нации
			Злато	Сребро	Бронз	Общо	IV	V	VI	Точки	
I	1896	Атина	България участва , но не печели медал								
II	1900	Париж	България не участва								
III	1904	Сент Луис	България не участва								
IV	1908	Лондон	България не участва								
V	1912	Стокхолм	България не участва								
VI	1916		Не се провежда								
VII	1920	Антверпен	България не участва								
VIII	1924	Париж	България участва, но не печели медал								
IX	1928	Амстердам	България участва , но не печели медал								
X	1932	Лос Анжел.	България не участва								
XI	1936	Берлин	България участва, но не печели медал								
XII	1940		Не се провежда								
XIII	1944		Не се провежда								
XIV	1948	Лондон	България не участва								
XV	1952	Хелзинки	-	-	1	1	-	-	-	4	40
XVI	1956	Мелбърн	1	3	1	5	-	4	1	36.5	18
XVII	1960	Рим	1	3	3	7	-	2	4	40.5	17
XVIII	1964	Токио	3	5	2	10	2	2	1	65.5	15
XIX	1968	Мексико	2	4	3	9	4	3	5	66.83	15
XX	1972	Мюнхен	6	10	5	21	8	3	3	145	8
XXI	1976	Монреал	6	9	7	22	8	7	4	156.5	8
XXII	1980	Москва	8	16	17	41	9	12	11	265	3
XXIII	1984	Лос Анжелис	България не участва								
XXIV	1988	Сеул	10	12	13	35	9	12	11	247.8	5
XXV	1992	Барселона	3	7	6	16	3	9	7	113.5	17
XXVI	1996	Атланта	3	7	5	15	6	5	4	108	17
XXVII	2000	Сидни	5	6	2	13	2	3	-	85	16
XXVIII	2004	Атина	2	1	9	12	5	6	2	84	33
XXIX	2008	Пекин	1	1	3	5	-	3	1	31	42
XXX	2012	Лондон	-	1	1	2	1	3	1	18.5	63-68
		Общо	51	85	78	214	57	73	56		

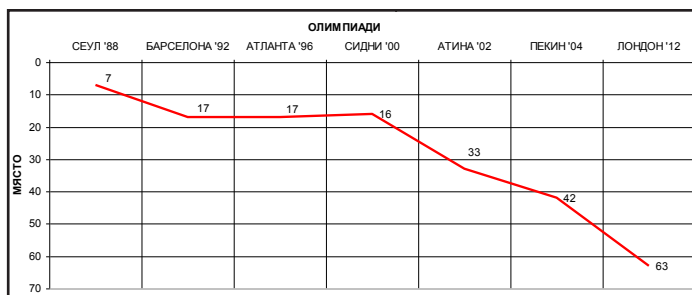
Таблица 2
Медали и комплексно класиране на България
на летните олимпийски игри в Сеул 1988
и в Лондон 2012

Олимпийски игри	Медали				Класиране 4-6 място			Участници	Точки	Място при нациите
	злато	сребро	бронз	общо	4	5	6			
Сеул 1988	10	12	13	35	9	12	11	182	247.8	5
Лондон 2012	-	1	1	2	1	2	1	63	17	63-68
Разлика	-1	-11	-12	-33	-8	-10	-10	-119	-230.8	-55-63

Фигура 1
Медали за България от Сеул 1988 до Лондон 2012

Фигура 2
Място в класирането по нации на България
от Сеул 1988 до Лондон 2012

2. БЕГЪЛ ОБОБЩЕН ПРЕГЛЕД НА ПРЕСАТА СЛЕД ЛОНДОН 2012

Участието и представянето на българските спортисти на олимпиадата бе широко отразено в средствата за масова информация. Електронните медии и пресата информираха своите зрители, слушатели и читатели по възможно най-добрия начин. Интересът както към участието, така и към отразяването на участието и представянето на българите бе изключително голям. В социологическо изследване на „ББСС Галъп интернешънъл“ по време на олимпиадата 62% или близо 2/3 от българите заявяват, че за тях *„като цяло е важно дали българските спортисти побеждават или не“*, което категорично опровергава тезата, че е важно да участваме, а не да побеждаваме. Така мислят и нашите журналисти, които компетентно и с висок професионализъм оценяваха проявите на олимпийците ни. Дълго време след закриването на олимпиадата не стихваха отзивите, коментарите и оценките за най-слабото ни класиране (63–68 място) по броя на спечелените медали.

За съжаление оценките бяха силно поляризирани и крайни. От едната страна бяха държавните управници и ръководителите на федерациите, а от другата – общественици, експерти, журналисти, спортисти. Държавните мъже – премиер и спортен министър, твърдят съответно, че оценката е *„добра“*, а при малко повече късмет е могло да е и *„много добра“*¹⁴ и *„не бих казал, че представянето ни е разочароващо“*¹⁵. На другия полюс – това *„...е дълбоко разочарование“*¹⁸, *„записахме най-слабото си представяне от далечната 1952 г.“*¹⁶, *„беше ясно, че ще стигнем до подобно положение с медалите, въпросът беше кога?“*¹⁷, *„...позор, какъвто не е имало в цялата ни история на съвременните олимпийски игри от 1952 г. насам“*²⁰. Спирам дотук,

защото е ясно, че тези, които управляват спорта, не притежават чувството за отговорност или не искат да я носят и правят всичко възможно, за да избягат от обективната оценка. Това пък води до осакатяване на мерките за излизане от кризата и до обричане на спорта ни на фалит.

1. „По-добре по-малко, но по-добре“

Владимир Памуков, водещ спортен журналист, още на втория ден след закриването на олимпиадата излезе във в. „Труд“ с критичен анализ на нашето участие под интригуващото заглавие „По-добре по-малко, но по-добре“¹⁶. След като заключава, че това е най-слабото ни представяне от 1952 г. насам, той смята, че обществото ще поиска да се посочат виновниците, и задава въпроса: „Кой аджеба ще поеме политическата отговорност?“, а после разсъждава:

„Спортният министър Свилен Нейков е първа мишена. Смяташе медалите преди игрите. Като един оракул виждаше 6–7, даже 10. И гребеше, гребеше в океана на мечтите... Абе голямо гребане падна. Толкова голямо, че е резонно да се попитаме по-полезен като национален треньор ли е Нейков или като министър? (...) А къде ни е гребането?... Ами не се класирахме, няма го на олимпиадата. Има го обаче в ръководството на българския спорт. Там лодката – министър, главен секретар, шеф на тотото, директор на базите, се движи от академични гребци и представители на кану-каяка.“

По-нататък Памуков казва, че няма да е честно, ако всичко се хвърли върху „главата на рибата“ и подчертава, че „голямата вина за фиаското е и на спортните федерации“. По азбучен ред оценява всеки спорт. Ще цитирам само оценката за най-силния български спорт:

„Борбата. Падане от високо. Един медал от 9 шанса. На тепиха сякаш не се бореха световни и европейски шампиони или медалисти, а някакви техни вощени фигури от музея на Мадам Тюсо... Треньорите ни също направиха грешки, колкото за целия олимпийски цикъл не бяха правили.“

В края на статията се настоява за реформа, която да осигури по-качествена подготовка, макар и в по-малко спортове и на по-малък брой спортисти и *„да имаме по-малко очаквания и разходи, но повече успехи“*.

2. „Повече държава в спорта – по-малко здраве и медали“

Такова заглавие е поставил на статията си спортният журналист **Николай Кръстев**¹⁹. В нея той привежда интересни факти и прави анализи и сравнения за ролята и мястото на държавата в спорта:

„Медийната активност на министър Свилен Нейков напоследък бе фокусирана върху строителните постижения в спорта от 3 години насам – от „Арена Армеец“ през зали, бази и стадиони (басейни почти липсват) до площадките в малки градчета. Безспорен факт е – изграденото и ремонтираното е основателен повод за хвалба и гордост. Но базите са необходимо, но не достатъчно и още по-малко единствено условие да се прави елитен спорт. Ако беше обратното, Катар с извънземните си комплекси трябваше да е № 1 по успехи и нямаше да натурализира чужденци. А и през емблематичната 1988 г. България записа най-силното си олимпийско участие в Сеул с шампиони, подготвени основно у нас и на бази, които няма как да са по-добри от сегашните. (...) Списъкът със строежите и ремонтите е дълъг колкото опашката от чакащи пред

кабинета на Нейков мераклии да организират големи (и скъпи!) състезания у нас. Разбира се, с държавни пари. Най-отпред за догодина са скоковете на батут (ура, взели сме световно!) и олимпийските игри за глухоними, отказани от Унгария поради нерентабилност. (...) За сметка на това списъкът с олимпийските ни медали от Лондон се побира върху трамваен билет. И тенденцията за постъпателното свличане надолу може да бъде прекъсната само ако финансирането на спортовете върви преди медалите, а не след тях."

По-нататък авторът пледира за по-голямо внимание към основните олимпийски и традиционно популярни и силни спортове у нас, към масовизирането на спорта сред децата, „които тренират редовно и целенасочено, а не са изкарани за масовка в поредния спортен празник (иначе финансиран добре по някоя родна или европейска програма)“, аргументира необходимостта от „жизнени спортни клубове, професионална организация в спортните федерации, ръководени от модерни мениджъри. Добра спортна база. Работещ и печелещ както в момента спортен тотализатор. И държавно администриране на спорта, а не повсеместното му държавно ръководство, както е в момента“. Ако това не стане държавата ще „...придобива все повече и повече лостове за намеса в типично обществена дейност, каквато е спортът. Но от това нито медалите ни, нито здравето ни ще станат повече“.

3. „Изчезна резервът, изчезнаха успехите“

Това е статията на **проф. Цветан Желязков** в „24 часа“ (от 26.08.2012 г.), в която той прави равносметка на постигнатото през миналия и на загубеното през настоящия век в нашия спорт. Според него **главният фактор** за успехите през миналия век **„е наличието на научно изградена система за олимпийска**

подготовка върху т.нар. селективен принцип, който съчетава централизираната и децентрализираната подготовка на елитните спортисти”, а периода след 1990 г. по думите му „се характеризира с ускорено влошаване на спортните постижения”. Като главен фактор за този срив той смята „разрушаването на системата за олимпийска подготовка в първите години на прехода”¹⁸. За проф. Желязков е „необяснимо защо високите спортни постижения бяха обявени за отрицателен продукт на тоталитарната система” и защо бяха ликвидирани физкултурните дружества, центрове за високо спортно майсторство, научно-приложните лаборатории и почти всички подсистеми на спорта:

„В момента броят на нашите елитни спортисти е крайно ограничен. Изключително критично е състоянието, в което се намират леката атлетика, гимнастиката, вдигането на тежести и някои други спортове! Ето как съвсем закономерно България измина пътя до 63-о място. Големият проблем, който в момента вълнува цялото ни общество, е – възможно ли е България да се върне в редиците на водещите спортни нации в света? Дълбоко съм убеден, че това е възможно!”

Но преди да посочи какво е необходимо да се предприеме, за да стане това, той твърди, че „е необходимо да отбележим, че елитният спорт в България като национален капитал, донесъл изключителен престиж на страната, прекалено дълго се експлоатира без формирането на нови идеи, целесъобразни форми на управление и действия, адекватни на новата социално-икономическа реалност”²¹.

По-нататък той пледира за следните 7 стъпки на обновлението:

1. За солидна законово-нормативна уредба;
  2. За ускорено развитие на спортното движение в неговата цялост като „основа на жизнения просперитет на нацията“;
  3. За „актуализиране на системата за детско-юношески спорт, която да създава условия за нов тласък на училищната и извънкласната работа, качествен подбор на спортните таланти в спортните школи и превръщането на спортните училища в съвременни центрове за високоефективно обучение, тренировка и възстановяване“;
  4. „За създаване на комплексни центрове за високо спортно майсторство. Обединените спортни клубове да се трансформират в комплексни териториални спортни центрове, в които са фокусирани общите интереси на клубовете, общините и държавата за развитието на масовия и елитния спорт...“;
  5. „За усъвършенстване на системата за високо спортно майсторство върху селективния принцип, който съчетава в разумни граници централизираната и децентрализираната подготовка...“;
  6. „За усъвършенстване на системата за материално-техническо и финансово осигуряване на високото спортно майсторство...“;
  7. За „изясняване в необходимата степен на приоритетите, спомагателните функции (задължения, права и отговорности) на МФВС, БОК, БСФ и спортните клубове за подобряване на координацията и оперативното взаимодействие между тези институции по цялостното управление на високото спортно майсторство“²¹.
- Накрая проф. Цветан Желязков задава въпроса и посочва как следва да се работи по-нататък:

„Какво пречи на България да предприеме и реализира посочените по-горе, както и други стратегически действия, като използва своя огромен опит в подго-

товката на висококласни спортисти? Необходима ни е реална оценка..., вярна стратегия и действени механизми за обединяване на усилията на държавата и обществото в името на една високо патриотична цел – жизнения просперитет и спортния престиж на нацията.”

Той сочи примера на Англия от последните 3–4 олимпийски цикъла, която в Атланта през 1996 г. печели 1 златен медал и заема 37 място:

„Това (класиране) води до бурни негодувания в английското общество. Проблемът се дискутира в парламента и се стига до стратегическото решение за централизирана подготовка на английските спортисти, като държавата поема главната отговорност за нейната реализация. Резултатите от тази политика са известни (29 златни медала и 2 място в неофициалното класиране по нации – б.а.)“.

4. „По този път не ни чака нищо добро“

Под това заглавие излезе във в. „7 дни СПОРТ“ (от 18.08.2012 г.) интервю с **Огнян Макавеев**. В този обширен разговор заслужилият треньор и виден експерт по борба разсъждава, анализира и коментира представянето на нашите борци на олимпиадата и състоянието на борбата у нас. Заглавието е многозначително и показателно. Огнян Макавеев не приема начина, по който се готвихме за олимпиадата, и безпътицата, в която сме изпаднали. Тук се визира борбата, но доколкото това е най-силният спорт на страната, касае и целия ни спорт. Огнян Макавеев смята, че *„радикалните промени трябва да бъдат основно в насока методика, тъй като последните години ние, в нашия спорт, изоставяме много специално в методиката“*. След обстоен анализ на тенденциите при броя на спечелените медали по борба и общо на олимпиадите от

1952 до 2012 г. той стига до извода, че **„след като ги имаш тези тенденции** (на отстъпление от позициите – б.а.), **би трябвало да имаш намерение спортът да върви в друга насока. Да вземеш съответните мерки. А тия мерки, така или иначе, не се вземат“**. Според Огнян Макавеев причините за слабото представяне на борците не трябва да се търсят само в персонални грешки, а и в лошото състояние на борбата в страната. През 60-те, 70-те и 80-те години на миналия век припомня той, *„...имаше 12 отбора в „А“ група по единия стил, още толкова в другия стил, 12 отбора в „Б“ група по единия и по другия стил, провеждаше се отборно първенство, лично отборно първенство, турнири и т.н. И всички тия хора бяха обезпечени с работа, с жилище, условия за тренировка, условия за участие в състезания... в една категория на лагер се осигуряваха 3 партньори, от долната категория 4 и от горната 4 или общо 11, тогава България беше разделена на центрове, имаше отделно по класическа и по свободна борба, имаше центрове и за двата стила. Отборът на Хасково е два пъти европейски клубен шампион по свободна борба... При тези условия нямаше как да не се получават резултати.“*

А после експертът заключава и добавя няколко думи за участието на треньорите сега:

„Всичките тия неща сега ги няма. За да има интерес към треньорската професия, тя трябва да бъде достатъчно добре заплатена. В момента няма треньор, който да разчита на заплатата си. Всичките треньори гледат да доработят нещо странично, за да могат да издържат себе си и семейството си. И когато една професия е с много нисък статус... естествено, че качеството на кадрите е ниско.“

5. Нашият спорт върви назад

Ешуа Алмалех, доайен на спортните журналисти в България, при представянето на книгата „Златният век на българския спорт“ се обърна към присъстващите с думите:

*„Не смятате ли вие, че **нашият спорт върви назад**? Помня в т.нар. тоталитарна държава каква борба беше да премахнем тоталитарните устои на спорта, които по една друга причина бяха съсредоточени около Върховния комитет за физическа култура и спорт, и създадохме по онова време напълно демократична организация БСФС, където всичко от долу до горе ставаше с избори, с критики, събрания, и това помогна изключително много за развитието на спорта. След появата на БСФС стана този гигантски скок към големия спорт.*

Сега всичко тава е махнато. Защо трябваше да разваляме хубави неща? Ние ликвидирахме треньорското съсловие. Няма ги вече треньорите. Навремето треньори, и то масово, ги имаше във всички дружества и, субсидирани от спортния съюз, те ходеха като пчелички от училище на училище да събират млади тналанти. И така нашият спорт стигна дотам, че започна да се равнява с най-големите... На олимпиадите ние брояхме главно медалите – златни, сребърни, бронзови, това 4-о, 5-о, 6-о място, кажи-речи, не го смятахме за нищо. Ето, тук пред мене виждам двама титани – Боян Радев и Петър Киров, два пъти олимпийски шампиони. Ние всички бяхме онемели от техните победи. И не само от тях, а и от десетки други наши спортисти. Сега нищо подобно няма. Борбата горе-долу върви, обаче моят любим спорт леката атлетика... За него навремето винаги се полагаха грижи и на турнира за наградите на в. „Народна младеж“ се събираха по 5–10 000 зрители. Днес на същия този

национален стадион няма даже светлинно табло за лекоатлетически състезания, а в новата зала „Армеец“ не може да има атлетическа писта. Чудя се как е възможно да се построи съвременна зала и тя да е без атлетическа писта! Каквито са грижите, такива са и резултатите в леката атлетика сега. За съжаление не само атлетиката, а и другите спортове се свлякоха до дъното на световния спорт.”

6. „Мълчанието на спор(т)ните агнета“

Това оригинално заглавие е избрал за статията²⁰ си един от доайените на спортната ни журналистика **Андрей Кожухаров**. Той започва с каскада от укорни въпроси:

„Кой ще потърси отговорност за похарчените пари за т.нар. олимпийска подготовка? Защо родните федерации се превърнаха в акционерни дружества и ООД-та? Други се учеха от нас, а сега ние от кого ще се учим?“

Веднага след това аргументира правото си да започне така, като изброява световните форуми, които е отразявал в пресата, а те не са никак малко (7 летни и 3 зимни олимпиади, 11 световни и европейски първенства по футбол, 8 европейски и световни шампионати по лека атлетика и още много прояви от този ранг. Затова трябва да се съгласим с него, когато казва, че е останал *„изненадан от факта, че след това Ватерло за страната ни в Лондон... първият човек в спорта не си подаде оставката“*, или когато твърди, че *„да, времената се промениха, но ние, българите, свикнахме да бъдем фактор в олимпийското движение след пробива в Мюнхен 1972 и... незабравимите игри в Сеул 1988 и сега не можем да приемем фиаското“*. Не можем да се съмняваме в искренността му, когато стига до категоричния извод:

„Време е да се смени целият модел на българския спорт и да се върнем към традициите си, от които в момента се учат не кой и да е, а Франция и Англия. Родните федерации са се превърнали в акционерни дружества и ООД-та, които нямат нищо общо с министерството. Тяхната независимост е стигнала дотам, че никой не може да им търси сметка за това, което правят... Всеки си прави каквото иска, гради собствена политика, като почти не се съобразява с последиците за България.“

След като остро и аргументирано критикува съществуващите порядък и безпорядък в спорта, именитият журналист стига до още един, още по-категоричен извод:

„Дошло е време за голямата метла и спортното министерство трябва присърце да вземе водещата си роля в решаването на проблемите за бъдещето. Изобщо не може да се говори за липса на пари. Създава се грешна представа за нещата... Не може България от водеща сила... да стигне до просешка тояга.“

Както казах в началото, статията започва с каскада от въпроси, а сега ще констатирам, че тя завършва и с каскада от предложения, които заслужават внимание и се нуждаят от обсъждане и решаване. Ще цитирам само някои от тях:

*„Преди години робувахме на измисления масов спорт. Сега по същия начин някои се опитват да го възкресят. Пълни глупости! Истинският спорт трябва да се прави в школата с добра база и на първо място в спортните училища. Наложително е те да бъдат върнати както преди още следващата есен... Преди имахме спортни роти в ЦСКА, Левски... Сега нямаме

нищо! Преди години италианците първи взеха нашия модел и направиха спортни роти в армията и полицията и още не са ги ликвидирали. Защо и ние не се върнем към това позабравено добро?”

*„Все още в родния спорт се очакват не подмятания под сурдинка, а сериозен публичен анализ на сагата „Лондон“.

*„Лондонското Ватерло е срам за българския спорт, а „мълчането на агнетата“ говори за безсилието на ръководителите, които не смеят да бръкнат в раната и да тръгнат да решават проблемите.“

7. „Няма да си затворя очите за грешките от олимпиадата“

Така е озаглавил своя коментар²² във в. „Труд“ (от 21.01.2013 г.) **Валентин Йорданов**, председател на БФ борба. Статията засяга само представянето на борците на олимпиадата и не се занимава със състоянието на борбата в страната. По-скоро тя е полемичен отговор на интервю на старши треньора на националния отбор по свободна борба Симеон Щерев, дадено в „Шоуто на Слави“ по bTV. Прави чест на олимпийския и 7 пъти световен и европейски шампион и най-титулования български спортист Валентин Йорданов публично да даде оценка, която по неговите думи „съвпада“ с тази на журналистите и обществеността, като заявява:

„Да, българската борба се провали в Лондон – дойдохме си само с един сребърен медал. Станахме свидетели на треньорски грешки, които лишиха наши състезатели от медали.“

Валентин Йорданов смята, че има не само треньорски грешки по време на състезанията:

„Освен това функционалното състояние на борците не беше оценено правилно, в резултат на което по време на олимпиадата националите не се представиха според възможностите си.“

Ако продължим търсенето на причините за провала на борците по-нататък, логично ще стигнем до състоянието на учебно-тренировъчния процес с националите, до научнометодичното им осигуряване и, разбира се, до състоянието на този национален български спорт в страната.

8. „Няма лечение без вярна диагноза“

Под това заглавие²³ (с подзаглавие „Българският спорт има нужда от хирург“) **Асен Минчев**, един от най-популярните спортни журналисти, чийто глас звуча около половин век по Българското национално радио, във в. „24 часа“ (от 30.08.2012 г.) страстно коментира провала ни в Лондон и търси реалната диагноза за състоянието на българския спорт през последните две десетилетия:

„Не само в медицината некоректно розовата (значи невярна) диагноза води до неадекватни резултати, а не до оздравяване. Има ли съмнение, че спортът ни се нуждае от терапия?“

Положителният отговор на този въпрос е аргументиран от автора с цифри, факти и примери от широк диапазон – от училищното физическо възпитание и училищния спорт през донаборните комисии, студентския и армейския спорт и стига до елитния и професионален спорт:

„На опитите за реална картина на спорта у нас през последните 20-ина години не им се дава пълен карт-

бланш, защото имало и... несъгласни. Но такива е имало и във Великобритания след Атланта 1996."

Да припомним, че там тя дели 34-о място с Етиопия. Правителството на тази страна според думите на Асен Минчев тогава дава директива:

„Авторите ѝ не крият идеята си оттогава британският спорт да се прави както в... (запазете хладнокръвие!) страните от Източна Европа преди падането на стената (Берлинската). Написани точно тези думи там ги няма. Както и че заимстването на добре работещата ДЪРЖАВНА машина за елитен спорт в тези страни не е преклонение пред техния тотализиризм. Важното е, че директивата става ДОКТРИНА за британския спорт.“

Тази доктрина се спазва и от правителството на лейбъристите, и от правителството на консерваторите и се отплаща с последователното изкачване на 10, 9, 4 и 3 място на последната олимпиада. Логично Асен Минчев стига до заключението, че и на нас ни трябва реална диагноза и ефективно лечение, но и предупреждава:

„Важното е враговете на вярната диагноза за спорта ни да не я порозовеят, защото тогава ще искат лечението да бъде само с аспириин... Иначе протести нека си има. И не на последно, а на първо място трябва да бъде създаването на доктрина за спорта. Не програма, не стратегия, не план, а ДОКТРИНА.“

ТРЕТА ЧАСТ

ОБСЪЖДАНЕ НА РЪКОПИСА НА СБОРНИКА Стенографски запис (със съкращения) от 07.02.2013 г.

Димитър Димитров

управител на ТАНГРА ТанНакРа ИК

Уважаеми дами и господа,

Благодаря ви, че се отзовахте на поканата на ТАН-ГРА ТанНакРа ИК да участвате в обсъждането на получения в издателството работен вариант на сборника с работно заглавие **„ДА ВЪРНЕМ СПОРТА НА ОБЩЕСТВОТО“** на Христо Меранзов, посветен на анализ на представянето на българските спортисти на олимпиадата в Лондон 2012 и състоянието на българския спорт в последните години.

Тази покана бе отправена към експерти и специалисти в НСА, Министерството на физическото възпитание и спорта, БОК и други държавни и неправителствени организации, журналисти.

Още веднъж благодаря, че намерихте време за обсъждането на тези важни и наболели въпроси. Практика на издателството е голяма част от книгите да бъдат поставени на обществено обсъждане преди влизане в печат, така че да удовлетвори максимален брой читатели.

Предоставям думата на автора на текста на сборника.

Христо Меранзов

Уважаеми дами и господа,

Добре дошли на срещата обсъждане, организирана от ТАНГРА ТанНакРа ИК, на подготвяния от мен сбор-

ник **„ДА ВЪРНЕМ СПОРТА НА ОБЩЕСТВОТО“** (**Държавното управление на спорта се провали**). Идеята за съставяне на този сборник е на издателството и дойде не спонтанно, а бе провокирана от многобройни обсъждания с читатели на моята книга **„Златният век на българския спорт“**, представена преди олимпиадата в Лондон в София и в моя роден град Харманли. Повече от 20 експерти и специалисти се изказаха по нея и лансираха различни идеи за бъдещи спортни реформи. След олимпиадата в Лондон Димитър Димитров, управител на ТАНГРА ТанНак-Ра ИК, ми предложи да доразвия темата в материали за представянето ни на олимпиадата, състоянието на българския спорт и какво би трябвало да се направи занаяпред. След няколко срещи узря идеята за съставянето на сборник с мои статии, интервюта, архивни документи и коментари върху публикации на други автори. Два-три месеца след игрите не се появиха официални отчети и оценки за нашето представяне, независимо че екипът на БНТ, отразяващ игрите, и особено Методи Манченко подканваха своите събеседници и ръководителите на нашата делегация да коментират представянето на българските спортисти и какво следва да се прави нататък. В „Труд“ публикува доста материали, част от които съм коментирал в сборника. В крайна сметка, шест месеца след олимпиадата ние нямаме обективна оценка за състоянието на българския спорт и нямаме точно назован нашия провал на олимпиадата в Лондон. Затова, ако сега някъде се предприемат някакви мерки, то те са палативни и, образно казано, с такива кърпежи може да се отиде на битпазар, но не и на световния спортен пазар, каквито са олимпиадите или световните първенства.

В сборника съм коментирал добросъвестно материала-ли на 10–12 автори по темата. За да не бъде го-

лословен, ще ви прочета няколко изречения от началото на книгата:

„От 1990 година българският спорт се намира в непрекъснато задълбочаваща се криза, която обхваща всички компоненти на националната система за физическо възпитание и спорт. Отстъпления и крах претърпяха масовият, детско-юношеският и елитният спорт. С голяма болка и с гневно неудовлетворение спортната общественост и любителите на спорта приеха 63–68-о място на България в комплексното класиране на нациите по броя на спечелените медали на олимпиадата в Лондон 2012. Това е най-слабото представяне на нацията от участието ѝ на олимпийските игри след Втората световна война.

Очакваше се, че ръководителите на спорта и на държавата ще реагират по подобаващ начин на провала и ще набележат мерки за преодоляване на кризата. Вместо това половин година след олимпиадата ВСЕ ОЩЕ ЛИПСВА ОБЕКТИВНА ОЦЕНКА за нашето участие в Лондон.“

И накрая ще цитирам още едно изречение от книгата:

*„Поместените публикации, коментари и беглия преглед на печата **убедително аргументират необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и от реална реформа на модела на националната спортна система в България, в която националната обществена спортна организации (БСФС) да заеме централното място, а държавните функции да му се делегират, както бе в България през Златния век и както сега е в Италия, или да се създаде и държавен орган с***

балансиращи права и задължения на двата органа при водещата роля на обществото, както е в Германия.”

И тъй като има много спекулации на тази тема, искам да поясня, че никога не съм си представял и не мога да си представя, че българският спорт може да съществува без активното участие и помощта на държавните органи и на държавата като цяло. Защото и в Конституцията на Република България е записано, че физическото възпитание и спортът са дело и отговорност на държавата, обществото и индивида. Тази „света Троица“ липсва в днешния модел на управление на българския спорт. Има я само държавата, която не може да замести обществото и да действа от името на индивида, ако не е упълномощена за това. Следователно, когато казваме, че обществото трябва да заеме своето място, то е защото по същество то контролира и държавата, и личността. Не може българският спорт като социално явление да бъде дело само на държавните управленски органи, а не на цялото общество. В този смисъл искам да разсея заблудата, когато се говори, че, ето на, Меранзов иска да възстанови БСФС, защото навремето е работил в тази организация. Нищо подобно! Става дума за обективен анализ и обективна необходимост. А защо в текста съм сложил БСФС в скоби? За да поясня, че навремето тази организация имаше тези функции, но дали тя и днес ще бъде обществен лидер в управлението на българския спорт зависи от много фактори, включително и от самата нея. Хубаво е, че представители на ръководството на БСФС присъстват тук и ако те желаят да направят това, да бъдат такъв лидер, ще трябва да го заявят. Аз лично не съм много сигурен, че те са готови да поемат тази отговорност и да извървят този път. В крайна сметка има нужда от една

такава национална организация, най-добре БСФС, защото той има своята история, документация и опит, от които може да се извлекат поуки и познание как да се действа занапред.

Целта на днешната среща е да се обогати съдържанието на този сборник, защото предстои според мен, волю или неволю, независимо от желанието или нежеланието на спортния министър или на премиера, обществото ни да се занимае със състоянието на българския спорт.

Кръгла маса предстои – в нея наравно трябва да участват правителствените органи и обществените спортни организации. Иначе ние ще вървим от избори на избори и победилата политическа сила, която идва на власт, ще си присвоява спорта и ще го ползва за свои цели, а не за да развива онова, от което обществото се нуждае. Благодаря ви.

Проф. Петър Банков

научен консултант на НСА

Искам да благодаря на организаторите за възможността да участвам в днешното обсъждане. Доц. Христо Меранзов за пореден път ни предлага свой труд – **„ДА ВЪРНЕМ СПОРТА НА ОБЩЕСТВОТО“**, и неговите прецизност, професионализъм и работохолизъм заслужават похвала. Мисля, че днешният форум е форум на гражданското общество. Авторът на сборника е положил професионални усилия да направи диагноза на съвременното управление на спорта и по-специално на спорта за високи постижения. Аз искам да открия няколко важни акценти, всеки от които може да бъде предмет на гражданско обсъждане:

1. Състоянието на масовия, елитния и детско-юношеския спорт – позициите на държавни ръководители, журналисти, специалисти, треньори и ръ-

ководители в областта на спорта по отношение на представянето на България на олимпийските игри в Лондон.

Чуха се доста компетентни мнения и анализи, аз имам 50-годишен опит в тази сфера и си позволявам да формулирам мнение. Но съществуват и пасквили като този, че на българите им липсвала национална допинг лаборатория, че имало проблеми на функциониране на някои спортни федерации. Двайсет години ние нямаме подготовка на хората в тези федерации, а Европа ни изпревари, защото сменихме системата на демократическия централизъм, действала у нас до 1989 г.

Преди няколко години специалисти от Европа с голяма практика в спортни организации проведоха у нас семинар и издадоха книгата „Спортни федерации и правен режим“, в която професионално се разказва за законодателна база, структури на федерации и пр. За съжаление у нас са я чели твърде малко хора.

2. Роля и позиции на обществените спортни организации

Състоянието им – прогресивен регрес след 1992 г., 20 години в условията на прехода. Образно казано, рухването на Берлин през 1945 г. прилича на разрухата на спортните организации такива, каквито ние искаме да бъдат – каквито са в Европа, които имат критерии за функциониране и функционират, които имат структура до отделния човек. За изграждането на нови структури са необходими години. За подготовка на кадри, потребности и интереси и мотивация да работят за спортните организации – за това има съвременна теория и практика.

Обществената позиция за спорта е поставена като нов момент в труда на доц. Христо Меранзов.

Кои са факторите, които определят позицията на

спорта в обществото? След 1990 г. ние трябваше да направим анализ на обществения, публичния и частния сектор. За какво става дума? Има съвременни теоретични разработки в НСА, а ние разрушихме системата и сега се опитваме да я позакърпим. Същото се отнася и за позиционирането на отделните спортове, едните са за медали, например волейболът. Кой прави позициониране на този спорт? Гледаме го денонощно благодарение на телевизиите.

3. Функционирането на държавния специализиран орган

Министерството на физическото възпитание и спорта няма структури в основните териториално-административни единици – общините. Там няма структури. Никой не може да ни обясни защо има и национална структура за физическо възпитание (министерството), за което знаем къде е и което не може да съществува без сериозна работа с общините. А там, в общините, освен регионални структури нямаме и програми, стратегии, човешки ресурси. В цяла Европа именно в общините се намират основните звена, чрез тях се реализира политиката, чрез регионалните спортни структури и асоциации на спортните клубове, които у нас отсъстват.

Каква е целта на физическото възпитание и спорта? Подобряване на здравето и физическото развитие на нацията чрез системни занимания с физически упражнения и спорт за всички възрасти. През последните 20 години динамично изчезнаха цели подсистеми на националната система за физическо възпитание. Къде е спортът в свободното време за работещите над три милиона българи? Къде е университетският спорт? Къде е двигателната активност, рационалната оценка на физическата дееспособност на децата в детските градини? До 1990 г. България имаше национален опит

с европейски измерения. Къде е спортът за двигателна активност на възрастните и хората с увреждания – 2,4 млн. души? Какво става със системата с ограничени параметри за развитие на спорта в учебните заведения – начално, средно учебно заведение, и детско-юношеския спорт, елитния спорт с ограничени параметри и неговите продукти. Коректно е в областта на подсистемите да се формулира по-друга, скромна цел.

4. Опитът на България в областта на спорта за високи постижения

Това вече е история, минало, както и опитът на източноевропейските страни при една друга политическа и социалноикономическа система. Наложително бе досега да изучаваме и анализираме и съобразно нашата действителност да прилагаме опита на други страни, които наричаме капиталистически и които имаха създадени национални системи.

Какъв е опитът на Великобритания? В един етап британците смириха глави и тръгнаха да изучават опита на другите страни, за да направят тяхната национална система. Впрочем те разполагат със световноизвестни специалисти именно в областта на методологията и теорията на управлението на такива социални системи. Най-вече имат много научноприложни изследвания. Възходът на британския спорт е известен, най-вече при последните две олимпийски игри. Особено съвременни и ефективни са постиженията при връзката между държавата и спортните федерации. Дават се ресурси само за резултати. За британските федерации първо условие да получат финансиране е да развият спорта в свободното време. Впрочем веднага след олимпийските игри в Лондон пристигна голяма делегация от Китай, за да проучи британската система за управление на спорта.

Според мен причините за провала на националната

система за управление на спорта в България са три:

а/ Силно изразена некомпетентна политическа намеса

След 1990 г. гастролираха ръководители на комитет, държавна агенция, министерство без професионална подготовка в тази сфера. Става въпрос за подготовка в управлението на спорта като социално-икономическа система. Соча примера с Цвятко Барчовски, който след активна състезателна и треньорска дейност на 60 години става председател на Комитета за младежта и спорта. Следват решения и действия, които разрушават безкомпромисно доказалата социална ефективност система за управление на спорта на принципа на обществено-държавното управление. Тогава държавата подпомагаше спорта чрез няколко постановления и финансиране директно. Цялата дейност се извършваше от спортните организации, училищата, спортните федерации и мегаспортни съюзи като БСФС и БТС.

б/ Професионалната подготовка на човешките ресурси

Това е нужно особено на национално равнище по въпросите на управление на физическото възпитание и спорта. В тази област след 1992 г. държавата не създаде условия за проектиране и реализация на научно-приложни изследвания в тази сфера.

в/ Липса на съвременен механизъм за регулиране на физическото възпитание и спорта

Кой пое отговорността за недоброто представяне на България на олимпийските игри в Пекин и Лондон при разходвани големи за мащабите на страната ни материални и човешки ресурси? Сега със същия човешки потенциал започваме да се готвим за олимпийските игри в Рио де Жанейро. При провал кой плаща? Същите тези хора искат да подготвят следващите игри.

Наскоро в НСА бе защитена докторска дисертация на тема „Анализ на управлението на развитието на

спорта в Р България в условията на преход” от Р. Чаушева. Ще цитирам само един абзац от дисертацията, който е много показателен:

„Структурно-организационното поведение на спортната система в България се характеризира с ориентация към тактическо оцеляване, но не и към стратегическо развитие: необосновано роене, инертно централизирано управление, самоцелност и недалновидност на системите за оценка на дейността, в резултат – тясно специализирано функциониране без търсене на социално справедлива подкрепа чрез задоволяване на потребностите и интересите на обществото. Това намалява устойчивостта на системата в динамична социално-икономическа среда.”

В заключение.

Накрая искам да кажа, че одобрявам предложението за национална дискусия по въпросите на спорта у нас като част от една твърде закъсняла и належаща общонародна дискусия по проблемите на изграждането и функционирането на **национална съвременна система за управление на българския спорт** с участието на подготвени експерти, специалисти в социалната сфера, икономисти, социолози и др. **Тази система се нуждае от генерална реконструкция.** България е най-бедната страна в Европа с компроментиращо първенство по здравен статус на населението и неясна икономическа перспектива. Затова трябва да има нов обществен подход по проблемите на спорта у нас.

Весела Лечева

председател на Държавната агенция
за младежта и спорта (2005–2009)

Като кажа няколко думи за сборника, който пред-

стои да бъде издаден, правя уговорката, че днес няма да дискутирам наболелите въпроси на българския спорт, а само въпроси, засегнати в сборника. Иначе тази дискусия може да прерастне в дискусия за общонационалните болезнени проблеми през последните 20 и повече години, а не по същество по съдържанието на сборника.

Внимателно прочетох материалите, включени в този сборник, и мога да отсея няколко често присъстващи ключови думи в констатации, дадени от автора:

- обществено начало,
- грешен модел,
- балансиран подход,
- национална спортна доктрина.

Показателно е, че предлаганото подзаглавие на книгата е *Държавното управление на спорта се провали*. Като цяло, без да използвам подобни квалификации, мисля, че изводът е абсолютно верен. Точно по тази причина на една подобна дискусия предложих за обсъждане идеята олимпийската подготовка за следващите два олимпийски цикъла да мине под ръководството на БОК. Мисля, че все още имаме време, а и, както казвате, предстои кръгла маса за обсъждане на основните проблеми на българския спорт, за да продължим и тезата, която предложих за обсъждане.

Христо Меранзов бе сред ръководителите на българския спорт в най-славните му години. Аз също израстнах като състезател и бях плод на тази система. И на мен, като председател на ДАНС, ми се искаше да върнем славата на българските спортни успехи и неслучайно се обърнах към малкото останали спортни експерти и специалисти, с които да работим. Въпросът обаче е как да съвместим принципите на тази система с новите обществени условия – условия, които изключват доминиращата роля на дадена партия; при които спортната кариера не е масово привлекателна

за младите хора; при които федерациите сами избират председателите си, без да съгласуват с ресорен или зам.-министър условия; при които държавата би следвало да дава отчет за харчовете на парите на данъкоплатеца. Вие правилно отбелязвате, че механичното пренасяне на старите принципи към новите условия е абсолютно невъзможно. Възможно е запазването само на някои добре функциониращи подсистеми. Приветствам предложението да се проведе общонационална дискусия (*по проблемите на олимпийския спорт в медиите, резултатите от която да бъдат обобщени от експертна комисия; тя да предложи вариант на реформата, обсъден на национална научнопрактическа конференция, и да приеме проект „Национална спортна доктрина“, който да бъде внесен за приемане от Народното събрание*). Тази дискусия не бива да остане само в хрониките, а да постави началото на дългосрочна изпълнима програма за развитието на спорта у нас.

Какво обаче липсва в предлагания текст? Съзнавам, че това е сборник, а не монографична работа. Вие, г-н Меранзов, често казвате, че липсва обективна оценка на представянето ни на игрите в Лондон. Дали сте думата на редица журналисти. Но вашата лична оценка, г-н Меранзов, сякаш се губи или поне не е отчетливо дефинирана, както тази за представянето ни в Пекин. Липсва Вашето мнение за развитието на спортните игри и на зимните спортове. Липсват и очертани контури на обществените организации, които трябва да се включат. Защото, както отбелязахте в ескпозето си преди малко, очевидно е, че ролята на БСФС до 1990 г. не е същата с тази на БСФС през 2013 г.

Това в никакъв случай не са забележки към вас или към книгата, по-скоро смятам, че вие имате възможност да дадете вашите тематични разработки за тези

нови полета, за които вече споменах.

В заключение

Изразявам надежда, че този сборник няма да бъде последен, а ще имаме повод да се срещаме при издаването на нови ваши трудове с експерти и хора, които болят за българския спорт.

Тодор Симов

спортист, треньор и спортен деятел

Като човек с професионален опит в спорта аз не наричам тази дейност физическа култура и спорт, а само **спорт**, защото до 1948 г. любителският спорт си беше само **спорт**, липсваше другото наименование. От 1948 г., когато държавата включи в бюджета разходи за спорт, настъпиха промени, продължили до 1990 г. Това бе форма на държавно ръководство на спорта, която бе разрушена около 1990 г., когато в спорта навлязоха онези „хубави“ пари, с които се управлява българският спорт през последните 20 години. Съгласен съм с всичко, написано в сборника, съставен от Христо Меранзов, тъй като истината е представена обективно през погледа на всеки един от авторите. Аз също имам наблюдения, защото съм работил само в сферата на спорта в четири държави на два континента. Стигнах до извода, че е целесъобразно спортът да се дели на *спорт за здраве и удоволствие* и *елитен спорт*. Смятам, че *спортът за здраве и удоволствие* трябва да бъде задача на държавата, общините и професионалните съюзи, за да се създава една здрава нация. *Елитният спорт* трябва да се ръководи от спортните федерации чрез клубове, да се финансира от собствени приходи с помощта на общините и шапка на този спорт трябва да бъде БОК, който има задължение да представя спортистите ни на олимпийски игри на всеки 4 години.

Защо *спортът за здраве* трябва да бъде подпомаган

и от общините? Например в град Саста, Италия, ползвахме безплатно спортни обекти – общинска собственост – пътека за колоездене, спортна зала, басейни... Единствено трябваше да спазваме месечен график на ползване. Професионалният клуб, в който работих, не плащаше наем на общината, но когато се провеждаха състезания, входът беше с билети, така че с приходите да се покрие налогът за общината. Така общината даваше ръка на професионалния спорт, грижеше се за приходи, а и училищата ползваха безплатно съоръженията.

Кой да подпомага *елитния спорт*? Частни капитали, БОК чрез спортния тотализатор или други подходящи форми по преценка на самия БОК.

Освен това за двата вида спорт трябва да има подготвени ръководители, образовани мениджъри със спортна практика. Необходими са и образовани спортно-технически кадри – инструктори, треньори, медицински сътрудници, съвременни анализатори...

В заключение

Трябва да се намери нова форма и да се раздели спорта на две – масов и елитен.

Огнян Макавеев

Бил съм участник в системата за олимпийска подготовка, сред чиито основатели е и Христо Меранзов. Тя бе създадена през 60-те години на миналия век и донесе отлични резултати. Вероятно е могло да бъде и по-добре, но е сигурно, че ако се работи по тази система, ще се получат идентични резултати.

Представянето ни на последните олимпийски игри беше предизвестено, ако погледнете диаграмата в края на този труд, се забелязва отчетлива тенденция към понижаване на резултатите след 1988 г. И тъй

като ситуацията не може да бъде окачествена по друг начин освен като катастрофална, би трябвало да се вземат извънредни мерки. По подобие на съществуващата в миналото Система за олимпийска подготовка бяха направени промени в спортните системи на много европейски страни. Във Франция по подобие на нашите спортни училища бяха създадени центрове за формиране, които функционират до ден днешен, спортистите бяха обезпечени със съответна работа. Резултатите им красноречиво говорят за това, че те имат постижения, имитирайки нашата система, и постигнаха резултати, които ни карат сега да обръщаме поглед към тях и да търсим техния опит.

Когато в една крепост свършат храната и водата, обикновено тя пада. Така се случи и с нашия спорт – онова, което бе натрупано като ресурси, кадри и специалисти, попривърши. Дори бих казал, че сега треньорската професия е доста принижена. Причините трябва да търсим и в нивото на кадрите, чувствително изоставаме от световното ниво и в методиката. Съгласен съм, че трябва да се вземат извънредни мерки, но и трябва да се съобразим с реалната ситуация в момента. Демографската картина е много по-различна от преди 20–30 и повече години. В спорта идват деца, които нямат онези трудови навици, каквито имаха децата преди тези години – те бяха свикнали да помагат във физическата работа на родителите си, идваха с по-добре развити физически качества и по-добра координация. Всичко това трябва да се има пред вид.

Георги Мърков

олимпийски и световен шампион
и треньор по борба в Сеул

Аз няма да говоря за методика в спорта, а искам да споделя моя опит. Олимпийски шампион съм от

Мюнхен, когато се представихме много добре – взехме 6 златни медала. Бил съм в този спорт 20 години, в които той е бил на най-високото ниво от Мюнхен до Сеул, когато взехме 8 медала и където вече бях треньор.

Искам да споделя неща, които сега не се забелязват и не се говори за тях – за отговорността, за тренировъчните планове, треньорските съвети на лагер сборове, едногодишните и четиригодишни планове на състезателите. Нещата бяха добре контролирани и се изпълняваха много принципно. Като състезатели се чувствахме отговорни. Като треньор отговарях за две категории – 62 и 57 кг и съм подготвял успели състезатели като Живко Вангелов, Стоян Балов, Емил Иванов.

Благодаря на Христо Меранзов, с когото се познаваме отдавна. Потърсих от него помощ и консултация за това докъде са стигнали нещата днес. Той казва: „Георги, най-напред трябва да убедим нацията ние искаме ли спорт, или не искаме?“ Мисля, че никога няма да върнем онова ниво – няма ги онези научно-приложни лаборатории, които следяха за върховата подготовка на състезателите. Кой контролира сега това? Ще ни бъде трудно занаят.

Не виждам тук представители на Министерството на физическото възпитание и спорта (МФВС), значи там няма заинтересовани хора. Трудно е без подкрепата на държавата, трудно е и при това неправилно разпределение на финансовите средства, защото никой не контролира това как федерациите използват предоставените им средства. Преди ние ходехме на тренировъчни лагери в спортни бази в България, сега всички отиват в чужбина и не се знае как тренират. Няма го необходимия контрол.

Андрей Кожухаров

журналист

Това, което е направил Христо Меранзов, е много добро. Но съжалявам за липсата на отношение от страна на държавни органи, които липсват тук – МФВС, БОК, които според мен бяха длъжни да присъстват на тази среща. Гледам, че тук присъства само БНТ, а този въпрос би трябвало да се повдига от повечето телевизии в България, защото бъдещето на спорта е изключително важно.

Най-страшното е, че у нас спортът се политизира. Тази политизация доведе дотам някои да отидат на олимпиадата в Лондон, за да гледат, а после да кажат, че сме се представили блестящо. Не знам доколко блестящо сме се представили, но аз лично се срамувам от това, което стана на олимпийските игри в Лондон.

Поначало през последните 15 години е сбъркан изцяло моделът на българския спорт. Световният спорт изключително се професионализира до такава степен, че не може без една сериозна подготовка, без медицинско обезпечаване. Дори и в колоезденето. Ако Армстронг не беше си признал, че е взимал допинг, едва ли някой щеше да се сети да го гони и наказва. В чужбина хората непрекъснато измислят нови неща, а ние вървим 10 години, ако не и повече, след другите. Спомням си олимпиадата в Монреал. Американците бяха докарали един кораб и тогава се заговори за смяна на кръвта на спортистите, а в България никой не бе чул за смяна на кръв и допинг.

Жалко, че спортът би трябвало да тръгне от училищата и е крайно време вече да не говорим за масов, а за ученически спорт. Масов спорт имаше навремето. Сега трябва да се създадат условия в училищата и от-

там спортът да започне да се развива нагоре. Преди години, когато работех във в. „Народна младеж“, правехме турнир по лека атлетика за юноши младша и старша възраст, в който участваха 1500 деца от цялата страна. Всички наши олимпийски, световни и европейски шампиони са минали през такива турнири, развивали са се. Сега у нас няма къде да видите едно състезание с такива размери. Федерацията по лека атлетика организира един полумаратон миналата година, сега ще организира европейско първенство на 10 000 м в Сливен, защото в програмата на европейското първенство нямало как да включат и 10 000 м, а също така и един планински маратон. Кому е нужно да се харчат излишни пари? В България се харчат прекалено много излишни пари. В настоящия момент има подадени заявки за 17 млн. лева за провеждане на световни и европейски първенства, повечето от които са абсолютно ненужни. Повечето от тях са отказани от други страни и ние поемаме бремето да организираме състезания, към които няма какъвто и да е интерес от страна на българския зрител.

Искам да кажа още нещо много важно. Крайно време е да се промени не само моделът на спорта, но и спортните федерации. Сега те са се превърнали в едни ООД-та и в дружества на собствена сметка, които никой не контролира, а трябва да бъдат на отчет пред МФВС и да се въведе някакъв ред.

Що се отнася до това олимпийският спорт да се управлява от БОК, аз мисля, че не е необходимо, защото малко страни в Европа имат такъв модел. В България е редно да се помисли за цялостна промяна на федерациите – да се види кои хора ги ръководят, какви средства се харчат. Днес никой никого не контролира и оттам идва абсолютно всичко. За следващия олимпийски цикъл парите няма да бъдат малко и са достатъчни, но не се изразходват така, както трябва. На-

дявам се, че ще настъпи някаква промяна, и е време ръководствата на МФВС и БОК да седнат на една маса заедно с хората, които разбират от спорт от години, да не казват надменно, че никой не може да им помогне. Всички тези неща изискват съвместна работа.

Георги Натов

зам.-председател на БСФС

Много неща са написани в материалите на Христо Меранзов и още много може да се каже, но аз искам да отговоря на няколко въпроса:

1. Категорично се присъединяваме към изводите, които пресата направи във връзка с участието ни на олимпийските игри в Лондон.

2. Повече от 12 години ние като обществена спортна организация по най-различни форуми и поводи поставяме този въпрос на дискусия – каква е съдбата и накъде отива българският спорт? Преди 3 години отправихме Отворено писмо до Президента на Р България, до Председателя на 41-то Народно събрание, до МФВС и ръководителите на всички парламентарно представени партии. Искахме национална дискусия по тази тема, нова национална стратегия, обсъдена и приета от тези, които ще я изпълняват – преди три години. Никой не ни обърна внимание. Още тогава казахме, че българският спорт е в тотална криза и че се нуждае от генерална ревизия на модела, по който се развива. Отговор нямаше отникъде. Клеймото, лепнато на БСФС отпреди 20 години, че това е комунистическа и ненужна организация, седи и до ден днешен. Никой не пита кой докара БСФС до това състояние, дали хората, които работят в него, или политическата система и политическите промени в България направиха така, че тази организация да я няма.

Преди 20 години не общественото спортно движе-

ние, а политици взеха това генерално решение да се смени формата/моделът на управление в българския спорт. Точно тогава, преди 20 години, нашите колеги от Западна Европа казаха, че трябва да се поучат от опита на България. И го направиха, като адаптираха нашата система към техните социално-икономически условия, и днес се радват на огромни успехи.

Кой е виновен за състоянието на българския спорт днес? Всяка година на отчетните събрания и форуми на БСФС ние поставяме точно такива проблеми. Какво е положението? Може ли една обществена спортна организация да съществува без държавна подкрепа? Категорично не! В правния статут на НПО в Европейския съюз е записано, че те имат право на държавна помощ.

3. Кой наложи в закон лицензирането в българския спорт и защо? Къде в Европа се говори за лицензиране на обществени спортни организации, на спортни федерации и дружества с над 100-годишна история и обществена спортна организация като БСФС с 57-годишна история? Във всички документи на ЕС е отразено, че на лицензиране подлежат само спортни и професионални клубове. И защо? Това се направи не с цел те да бъдат смазани и унищожени, а за да могат да преминат от едно състояние в друго. Ако искате да сте отбор от „А“ футболна група, трябва да отговаряте на тези и тези критерии – да имате стадион, устойчиво и ясно финансиране и ред други показатели. Кой в България измисли, че национална спортна организация ще е тази, в която членуват 2/3 от лицензираните от министерството спортни федерации? Защо стигнахме до Административния съд на България? Две години се влачи проблемът за подновяване лиценза на БСФС, а по Закона за физическото възпитание и спорта срокът е 3 месеца! БСФС спази всички срокове. И знаете ли какъв бе отговорът на Административния съд: Да,

МФВС има право. Две години чакаме да ни лицензират, макар в закона да е записано друго. Друг е въпросът защо трябва да ни лицензират.

Миналата година ние бяхме домакин на едно изключително голямо европейско спортно събитие в България – ХХ-ата Генерална асамблея на ЕНГСО (Европейската неправителствена спортна организация). В България бяха представители на 28 европейски национални спортни организации и национални олимпийски комитети, наши колеги, тези, които правят спорта в Европа. Колко специализирани министерства на спорта има в Европа? Навсякъде са единни национални обществени спортни организации. Има държавни органи, които отговарят за спорта, но в ЕС спортът се прави от обществото.

Сядаме с председателя на Съвета за спорт към Европейския комитет по образование и култура, отваряме новата Националната стратегия – цялата нашарена с питанки, и човекът пита: „Какво е това лицензиране? Тук в тази система нещо е сбъркано. Кой в България прави спорта? Министерството или обществените спортни организации? Министерството е иззело функциите на обществените спортни организации. Мястото на държавата е ясно, но къде е мястото и функциите на БСФС? Това категорично не е европейски модел за организация на спортното движение. Кой е изработил този важен национален документ, кои са съветниците, какво е отношението към него на спортната общественост? Какво ще стане при политически промени в парламента?“ Все въпроси на които нямаме европейски отговор.

Какво е състоянието в момента? БСФС е това, което държавата и политиките позволяват. 20 години държавата не е дала нито лев като стимул за дейността на тази обществена спортна организация. По този въпрос колегите от ЕК казаха, че това е повече от

ужасно. В нито една европейска държава няма такава практика. Това е дискриминация и във всички европейски документи тя е категорично отречена. Но не е само това...

Къде отидоха активите на БСФС? Кой стопанисва Националния ски център в Боровец, в Пампорово, тенис комплексите на БСФС в София, Добрич, Ямбол, лекоатлетическата база в Петрич и стадиона в Пловдив, учебната база в Созопол, ветроходната база в Несебър, гребните бази на езеро Панчарево и язовир Пчелина и... Списъкът ще бъде много дълъг, ако към него се прибавят и активите на ЦСКА и над 350 дружества за физкултура и спорт в страната.

Как в България да имаме гражданско спортно общество без активи и без държавна помощ? Как държавата ги взима от обществото и ги дава на частния бизнес?

Всъщност през последните 20 години развихме дребен частен бизнес и предприемачество. Над 90% от спортните клубове в България са само от един треньор. Не е възможно българският спорт да има стабилна и ефективна организационна структура. На практика спортните клубове са частни структури, макар да са регистрирани по закон, предназначен за обществени спортни организации. Двадесет години ние нямаме кадрова политика, нямаме треньорска професия, щатове, работни заплати. Какво очаквате да дойде? Хората, останали в България, оцеляваха индивидуално. Трябва да сме им благодарни, защото на техния труд днес се крепи спортът на България.

Как искате една частна структура да изпълнява големи национални приоритети? Въпросът за кадровата политика е от големите проблеми за българския спорт и ние го поставяме за обсъждане вече десетки години. Защо се чудим? Целта на частния бизнес е печалбата, а не подборът, селекцията и ефективният

тренировъчен процес. Целта на държавата е националният спортен приоритет – кой е той и кой работи сега за него? Няма го обществото, има държава и дребен частен бизнес.

Същият този порочен модел се настани и в спортните федерации. Някой пита ли ги как се финансират. Какъв им е щатът? Къде са им старши треньорите на националните отбори? Къде са съюзните треньори? Кой работи с клубовете в България? Кой обсъжда големите проблеми за методиката и организацията на спорта? Къде са спортните мениджъри? Къде работят сега великите треньори на България? Къде е организационната структура на българския спорт? Каква е организационната структура на българския спорт? Поне засега тя е тотално деформирана – министерство, федерации, клубове... Къде е обществото тук? Къде са общинските структури? Няма европейска държава, която да няма общински спортни структури. И Америка с частния си спорт има общински спортни структури. Кой в България ги анатемоса? Кой съсипа дружествата за физкултура и спорт? И какво се постигна с това? Унищожиха се крупните спортни работодатели. Кой сега се грижи за социалния статус на българските треньори? Самите те, за себе си. Ами ако минат държавните органи по труда, за да проверят дали си плащат социалните осигуровки? Вероятно половината ще се окажат извън закона – какво правим тогава? Какво е това управление на спорта, каква е тази структура и тази грижа за кадрите? Десет години поставяме за обсъждане тези въпроси на масата, но отговор няма, няма чуваемост.

Какви модели на управление да търсим по света? Имаме си ги и в България. Отрицателни и положителни. В София – с остатъци от бившите големи дружества с огромни заслуги за развитието на националния и световен спорт, които сега едва оцеляват

и никои не се интересува от тях. Но имаме примери във Варна, Бургас, Ямбол, Горна Оряховица, Самоков и др. Коренно различен начин на управление и сътрудничество между общини и спортни организации. Как може кметът на Варна от години да работи съвместно с ОСК „Черно море“ и ОСК „Спартак“ – Варна, и те да са истински спортни организации, а в София да няма нищо и всичко да е на оцеляване? Как може варненският и бургаският кмет да имат отношение към общинските спортни структури, а кметът на София да няма? Какво става с басейна „Спартак“? Значи взимаме клубен басейн от една обществена спортна организация като „Левски“, развиваща 40 вида спорт, и го даваме на една частна фирма? Каква е тази национална и общинска спортна политика? Кой я формира и защо е така? Какво е състоянието на спортните организации в областните центрове Плевен, Добрич, Русе, Пазарджик, Видин, Смолян, Благоевград и други бивши основни бази на българския спорт? Защо в Пловдив, втория по значимост за спорта град в България, вече няма организирана спортна общественост? Останал е само един „Локомотив“ – Пловдив, и нищо друго. Само малки частни клубчета, работещи сами за себе си и полузатворено спортно училище (някога – най-доброто на Балканите). Тотална катастрофа! В спортните клубове на Пловдив, втория по големина български град, хората от спорта се чудят как да оцелеят, няма ги традициите на този спортен град. Ще спра дотук, защото иначе могат да се кажат още безкрайно много неприятни неща.

Какво иска Европа от нас? Как е организиран спортът в ЕС? Кой консултира ЕС по проблемите на спорта? Това е ЕНГСО (Европейската неправителствена спортна организация), в която БСФС членува. ЕНГСО е единствената обществена спортна организация в Европа, която се ползва със статута на официален консултант на Европейската комисия по въпросите на

обществения спорт.

За неправителствения спорт

Преди три години ние написахме вече споменатото Отворено писмо след един форум на ЕНГСО в Португалия, на който бе приета декларация, че Европа ще има нова европейска спортна политика. В нашето Отворено писмо казахме, че ако няма реформи, ще дойде време, когато България няма да бъде част от европейското спортно семейство. Сега сме 2013 г. След месец ЕК в Съвета на Европа ще гласува програмата „За Европа“ с бюджет 239 млн. евро за неправителствения спортен сектор в Европа. За втората програма – „Европа за гражданите“ – ще гласува още 220 млн. евро (в нея ще има раздел за спорт). Питам се как ние в България с това състояние на обществения спорт ще се доберем до тези пари? Единият път е през държавата, т.е. през министерството, а другият път е през неправителствения сектор – където е ЕНГСО и БСФС. Преди три години поставихме този въпрос.

Тази година от БСФС бяха иззети и последните активи. Отказаха да подновят лиценза на съюза. Министерството и сегашният областен управител на София област изпълниха едно решение, заложено преди 20 години от едно бившо правителство. Безмислени съдебни битки 20 години и какъв е резултатът? Взеха ни базата на *Щъркелово гнездо* и ресторанта. БСФС вече няма никакви активи и никаква финансова подкрепа. Европейските ни колеги вече реализират своите стратегии по държавна и обществена линия в тази насока и печелят европейски проекти.

Ние какво направихме? **С цената на всичко опазихме идеята за обществения спорт в България.** Пробвахме всякакви методи за взаимодействие. Бяхме в тотална конфронтация по времето на Цветко Барчовски, после минахме в затишие, след това по-

дадохме ръка на различните управления. Единствени ни оказаха помощ Васил Иванов-Лучано и донякъде Весела Лечева.

Отидохме с открити амбиции за сътрудничество и взаимодействие и към новото ръководство на спортното министерство и заявихме, че БСФС не е конкурент на държавата. БСФС иска да бъде част от националната спортна система, да носи отговорност за част от нея. За съжаление не ни припознаха.

И Весела Лечева вероятно искаше да работим заедно, предполагам и Свилен Нейков има намерения да работим заедно. Кой не им позволява това да стане днес? Кой няма нужда от обществена спортна организация, кой няма нужда от разговора, който сега водим? Къде е БОК?

Стигаме и до парламента. Разговорът ни днес за съдбата на българския спорт зависи от хората, които са в парламента. Тези хора трябва да разберат, че българският спорт наистина е в тотална криза. И наистина се нуждае от промяна на модела. През последните години сме направили пътеки до всички парламентарно представени политически партии. Промени няма.

Инвестиции в спорта е имало и има, но защо, след като инвестициите растат, няма резултати? След като и общините дават повече пари, защо българският спорт все повече затъва. Отговорът е един – криза на управлението, криза на модела.

Какво да правим? ЕС работи по две линии – едната е директно с правителствата. Втората е директно с неправителствения сектор.

EPAS – Enlarged Partial Agreement on Sport (Разширено частично споразумение за спорта) към Съвета на Европа – това е обществена спортна организация, съюз, създаден от ЕК с цел да се съберат държавата с общественият спорт. В EPAS всяка държава има право на два гласа – представител на пра-

вителството и представител на обществената спортна организация в държавата. Там те са равнопоставени. У нас това е невъзможно. Защо? Какви интереси защитаваме – частни или обществени?

Няма случаи през последните 12 години, в които БСФС да не е предлагало предложения за промени и допълнения към Закона за спорта. Миналата година и Свилен Нейков се съобрази с нашите предложения – каза: Да, това, което се отнася до дружествата (обединените спортни клубове) и лицензирането, ще го внесем в Народното събрание. Внесоха го и то отново отпадна.

Тази дискусия трябва отново да отиде в парламента – това е нашето желание. Трябва да ни чуят българските депутати, защото от тяхното решение зависи какво ще стане надолу, каква ще е съдбата на хиляди наши колеги и техните семейства. Какви ще са здравето и физическото развитие на младежта и спортният престиж на държавата.

Какво иска да направи БСФС? Ние сме това, което държавата позволява да бъдем. Ние няма да спрем да се борим да има в България единна обществена спортна организация и да бъдем партньори на държавния спортен орган. Обаче ако някой друг разреши това да стане.

Този разговор трябва да бъде пренесен в българския парламент, да стане дискусия във всички парламентарно представени политически партии, може би и при президента. Идват нови избори, отново ще дойдат вероятно нови управляващи. Тези, които ще дойдат, трябва да знаят, че гражданското общество у нас ще иска от следващото правителство, каквото и да е то, да направи за спорта повече от предишното.

Какви задачи имаме? Проф. Петър Банков вече ги посочи от чисто научна гледна точка.

Какво иска БСФС? Да има гражданско спортно об-

щество в България. Колегите ни да имат право да упражняват професиите си. Искаме никой да не се бърка в организационната структура на българския спорт. Олимпийската подготовка в България да бъде наистина професионална – грижа на държавата и големия частен капитал. Ние на практика сме загубили и следващите олимпийски игри – дотогава остават по-малко от три години, а година преди олимпиадата в Рио де Жанейро започват квалификации, по тежки от участието в игрите. Вече сме изгубили половин година. Има програми и финансиране, но кой и как се готви? Кой ще носи отговорността? Истинската подготовката все още е само на книга. Какво става с федерациите по вдигане на тежести, борбата, стрелбата, гребането, леката атлетика? Какво се случва във всички олимпийски спортове? Реформи няма. Диалог няма.

Какво предлагаме:

1. От година чакаме нов закон за спорта. Ако е написан, то отлежава някъде. Настоящият закон е не просто непотребен, а вреден.

2. Категорично премахване на лицензирането.

3. Ясни приоритети. Европа не говори за олимпийска подготовка. Членуваме в ЕНГСО от 15 години и няма заседание, в което да се е говорило за олимпийска подготовка. Говори се за социален спорт, укрепващ здравето, двигателна активност. Огромна дейност, насочена към хората, спортните структури, екологията, модерното управление на спорта.

4. Ние не искаме да управляваме българския спорт, а да бъдем част от него, да помагаме за развитието му. Например можем да дадем съвети за проблема на спортните училища. Огромният проблем на спортните училища са структурите под тях и по-конкретно – тяхната ефективност.

5. Искаме дискусия с държавата, искаме да бъдем чути, искаме да работим в интерес на българския

спорт и българската спортна общественост.

Кръстю Душков

дългогодишен спортен деятел, икономист
(Поради невъзможност да присъства той изпрати писмено изказване.)

Принципно правило е, че високи и трайни резултати се постигат, когато има ефективна организация и управление на съответните процеси. С прилаганата сега у нас организация на спорта, дори и да се удвоят целевите средства на държавата, действията на негативните тенденции трудно ще бъдат спрени, а да се направи обрат е почти невъзможно.

В условията на преход от диктатура към демокрация у нас се извърши икономическа децентрализация, при която различните икономически общности от подчинено състояние на държавата придобиха статут на „партньор“. Парадоксално е, че в системата спорт бе проведена политика на силен държавен централизъм, като почти напълно се ликвидира общественият партньор в организацията и управлението на системата на всички нива и разрези – в селата, кварталите, общините, областите и на национално ниво, и по вертикала – по видове спорт и чрез различни ведомствени структури. Разруши се единоедействието на обществените специализирани с териториални спортни структури. След тази ликвидация се отвори голяма пробойна в изгражданата с години спортна пирамида. Създадената система за разширено възпроизводство на спорта зацикли, инерционните сили постепенно затихнаха и за това разочерованията стават все по-големи.

Едновременно с всичко изложено дотук системата спорт се комерсиализира, състояние, което силно повлия и видоизмени целите както на организаторите и спонсорите, така и на спортистите. Това състояние още повече обезличи значимостта на социалната

функция на спорта.

През изминалите двадесет години не можа да се създаде и адекватна държавна структура за управление на спорта.

В случаите, когато присъщите на едно общество грижи и функции не се „адресират“ правилно, то и организацията и координацията на съответните дейности се усложнява, а заделените кадрови, материални и финансови ресурси се разходват нерационално или се отклоняват. Сега целевите средства на държавата за развитието на спорта са централизирани. Дори и средствата, отчислявани от постъпленията в Българския спортен тотализатор, също са централизирани, докато преди общинските обществени спортни структури получаваха 10–12% отчисления. Разпределяните целеви средства за спорта по клубове в страната чрез Българските спортни федерации е субективно и нерационално. Без обществен координатор и без достатъчно средства спортна стратегия в общините не може да се прави и реализира.

Всеизвестно е, че няма друга човешка дейност, в която да се използва толкова безвъзмезден труд, както при организирането на отделни спортни мероприятия или системни дейности. Този обществен ресурс е доказал високия си ефект в развитието на спорта, особено в по-малките населени места. Обезцениха се смисълът, ролята и значението на доброволчеството, което се извършваше от бившите спортни дейтели – организатори, треньори, съдии и т.н., които бяха вградени в териториалните спортни структури (секции, комисии, центрове за спортно майсторство и т.н.)

Друг съществен белег на сбъркания модел на спорта е свързан с методологията на определяне, дезагрегиране и диференциране на целите. Сега линейните зависимости протичат последователно: министерство – федерации – клубове. БОК е твърде изолиран и не-

активен, а на национално равнище липсва равноправен обществен партньор на МФВС, който да координира самодейностите на БСФ и да защитава техните интереси. Синдикатите отдавна абдикираха от спорта сред трудещите се.

Причините за тоталния срив на системата спорт са много. Сега в дневния ред на нашето общество стои актуалният проблем – как да се промени политиката в спорта?

На този етап би било добре някоя политически независима медия да се наеме и обобщи общественото мнение, като за целта: привлече работен колектив на доброволни начала, който да състави проект на концепция (доктрина), която отново да се публикува и след нейното общо обсъждане, да се внесе в Народното събрание; след това да се подготви нов закон за спорта, чрез който да се създадат условия за по-нататъшното повишаване на физическата дееспособност на нацията.

Изходното начало за решаването на целия комплекс от проблеми е ясното разграничаване на функциите и отговорностите между държавните и обществени органи и организации. Опитът на напредналите страни показва, че най-успешен е моделът, при който държавните и общински органи създават *условия за физически занимания и спорт*, а обществените и самодейни структури *организируют* специфичните за тях дейности.

Заедно с водената дълги години дискуссия по допуснатите неуредици е целесъобразно на широка основа да се дискутира проблемът с определяне на главната цел, тъй като на нея са подчинени дейностите, определят се и се разпределят ресурсите и накрая се уточняват крайните резулти. Научно обоснованото определяне на целта, както и нейното всеобщо дискутиране за постигане на обществен консенсус са първите

стъпки за излизане от кризата. Практиките на някои страни като Япония, Холандия и др. дават достатъчно основание да се ревизират смисълът и съдържанието на всяка отделна фаза от схемата: *цел – дейности – ресурси – резултати*.

Изискването към една такава много амбициозна и обществено значима цел е тя да бъде общоприета от всички демографски, социални, политически и различни международни органи и организации. И най-важното – главната цел трябва да бъде непреходна. Когато една общоприета цел е непреходна, означава че тя е жизнено важна и че може да се превърне в манталитет на индивидуално, колективно и национално мислене. За дискутиране се предлага следната програмна цел:

България да достигне и поддържа върхови постижения на спортна и здрава нация, като в състава на социално зрялото население ежегодно се вливат поколения с необходимата физическа култура и физическо възпитание.

От тази цел произтича необходимостта обществото ни да постави ударението за системно въздействие върху децата, юношите и младежите, тъй като те след тяхното съзряване ще продължат и ускорят процеса на усъвършенстване и ефективизиране на обсъжданите дейности.

С цел възстановяване на общественото начало в управлението на системата спорт целесъобразно е да се изгради и функционира „Национален координационен съвет за спорт и здраве“, който ще партнира на държавните органи, а чрез своите общински координационни съвети (Общ. КС) ще партнира на съответните общински органи и звена. В тези структури се включват по право представители на заинтересова-

ните държавни и общински ведомства (адресанти на главната цел) и чрез избор представители на обществените структури – на БОК, на БСФ, на специализирани клубове по вид спорт – ССК (или обединени ОСК), както и от клубове за спорт и здраве (КСЗ) в учебните заведения, във ведомства и фирми, в кварталите и населените места.

Проблемът за рационалното преразпределение и ефективно използване на ресурсите е многофакторно обусловен, но е решим. И тук проблемите следва да се решават последователно от долу на горе. Целесъобразно ще бъде лица, които доказват, че се грижат рационално за своята физическа дееспособност, които дълги години не ползват т.нар. болнични, да бъдат морално и материално стимулирани от работодателите. В един от заводите на НЕК в Токио на въпрос към зав. отдел „Човешки ресурси“ – Колко са средногодишните отсъствия по болест? Отговорът бе – нямаме такива случаи. ??? Но там всеки в рамките на работния ден се занимава минимум по половин час с любим спорт или физически упражнения. Отделно изпълнява седмичен режим на отдых и спорт. Ръководството на корпорацията добре е пресметнало, че един загубен работен ден струва много скъпо.

И тъй като на нашето общество е необходим прототип на модел, независимо, че опонентите възразяват – „стига с мечтите!“, накрая отново един факт от Япония. Някъде след 1956 г. в Япония масово се възприема девизът *„Всеки японец трябва да знае кое в неговата професия е най-доброто в света, но не само да го знае, но и да го прави, ако може и по-добре“*. Този девиз, превърнал се в стратегическа цел, в менталитет, изведе Япония по много икономически и социални показатели на челно място в света. Ето как една цел, която е приета от цялото общество, мобилизира усилията на един народ да върви към съвършенство,

доказвайки, че човешките възможности са неограничени. А нашата, българската, дилема в случая, може да се реши в последователността – *ясна цел, действена организация, оптимално разпределение на ресурсите, системно нарастващи крайни резултати.*

Христо Меранзов

Благодаря ви за присъствието и участието. Всички неща, които казахте на тази среща, имам задължението да представя във вид за публикуване като последна част на сборника, който обсъждаме.

Искам да кажа и нещо общовалидно и важно: крайно време е да се разбере, че няма въобще физическа култура и спорт, има **физически упражнения и спорт**. **Физическите упражнения** са тези, които са нужни за решаването на здравни, социални и други проблеми и те са основна и главна отговорност на всички държавни органи и организации в областта на образованието, здравеопазването и спорта и на индивида.

Втората част – **спортът**, е всичко онова, което хората практикуват, за да бъдат здрави, силни, работоспособни и за да постигат високи спортни резултати.

Ако първото – **физическото упражнение**, е не толкова емоционално, но необходимо условие за развитие на физиката и психиката на човека, то второто – **спортът**, е въпрос на лично желание и отговорност на всеки човек да практикува любимия спорт и той ще го практикува толкова по-добре, колкото по-добре ние сме го научили по време на неговата детска и ученическа възраст. Оттук-нататък всичко е самодейност и държавата няма преки, а има изключително големи косвени задължения главно за създаване/осигуряване на материалната база и на финансови условия, за да може желаещите да практикуват своя спорт.

От изброеното дотук би трябвало да произлизат и

идеите за структурирането и моделирането на Национална система за физическо възпитание и спорт. Ако приемем това за аксиома, много по-лесно ще бъде да определим докъде се простират функциите и задълженията на един правителствен орган и докъде и как трябва да се възприемат отговорностите и задълженията на една обществена спортна организация.

Не знам защо, но досега няма държавен орган или държавен мъж, който да е казал: „Дайте да обсъдим това!“ Ето защо, доколкото възможностите на човек като мен позволяват, последните си години, след като излязох от активна дейност в управлението на спорта, съм посветил да създам интерес в някои среди и личности да се замислят над това. Опитах се да привлека вниманието на двамата бивши президенти – Петър Стоянов и Георги Първанов, които са известни със своите симпатии към спорта. На първия изпратих неофициално писмо чрез вицепрезидента Тодор Кавалджиев, мой съученик, а на втория изпратих Отворено писмо чрез в. „Труд“, което съм поместил в настоящия сборник. И в двата случая отговор не получих и реакция нямаше. Не съм се обърнал към политическа партия, защото от дългогодишния си опит знам, че партиите се интересуват от спорта заради неговата популярност и възможността да привлекат преди изборите любителите на спорта като свои гласоподаватели. Обещават велики преобразования, но след изборите ги забравят, а се снимат с медалистите от олимпиади и световни първенства независимо от това, че те стават все по-малко. Това е правило в поведението на всяка политическа сила, дошла на власт, без значение дали е дясна, лява или центристка. Ще посоча един пример. Когато Цвятко Барчовски (с него сме набори) стана председател на КМС (Комитета за младежта и спорта), проведохме разговор за това, което му предстои. В края на разговора му казах три неща: „Цеко,

първо, не си въобразявай, че ще вземаш от парите за младежта и ще ги даваш за спорта – гледай да не става обратното; **второ**, не се заблуждавай, че от материалната база ще печелиш – гледай да я запазиш за нуждите на спорта; и, **трето**, не си прави илюзия, че ще командваш спорта – клубове, дружества, федерации, съюзи. Спортът не се управлява с администрация, а с методика, убеждение и координация на усилията и труда на треньори, експерти, деятели и самодейни организационни структури. Знаете какво стана. Точно обратното. Той ли не ме разбра, или просто не му позволиха да ме разбере?...

Тодор Симов

Цеко го познавам, защото ми бе подчинен в ЦСКА. И той си има своите кусури, но имаше хора около него и над него, които му казваха какво може и какво не може да прави. Както беше на времето и при вас, г-н Меранзов – каквото кажеше отделът на ЦК, това се правеше. Скоро бях в Трън, там са построили басейн и нямат средства за завършването му, затова помолих зам.-министър Лазар Каменов да им помогнат, а той ми казва: Нека да се разберат с ГЕРБ в града, да направят предложение в централата си и да получим оттам указание. Работил съм в 4 различни страни на 2 континента като треньор и не съм имал нито един разговор с политици на тези страни или градове. Затова моят призив е: Вън политиката от спорта. Само тогава може да се направи нещо съществено.

Христо Меранзов

Благодаря ти, Тошо. Съгласен съм с теб. Спортът не е политика и не може да променя политическия строй, но той е длъжен да се адаптира към формата на упра-

вление на държавата и да използва обществено-политическата обстановка. По време на Златния век на българския спорт това бе направено, но тогава една политическа сила управлява дълго страната и това бе възможно. Сега, когато рядко една политическа партия изкарва цял мандат от 4 години, след което всичко се отрича и започва отново, това е пагубно за спорта. Колкото спортът е по-далече от политиката, толкова по-добре за него. Спортът е социален, а не политически феномен; обществен, а не административен проблем на държавата...

Георги Натов

Г-н Меранзов, как тълкувате това твърдение: „Докато има МФВС, няма да има БСФС“?

Христо Меранзов

Ще се въздържа от отговор, защото според мен трябва да ги има и двете, но зависи в какви взаимоотношения са помежду си. На българския спорт е нужна и държавна, и обществена подкрепа. Тъй като перспективата не е да има една управляваща политическа сила, трябва да се създаде структура, с която да се съобразява всяка политическа сила, дошла да управлява. Затова аз съм за гражданско общество в спорта, за гражданска спортна организация, чиято независимост да бъде гарантирана и от политически, и от религиозни, и от расистки, и от каквито щете още въздействия. Само тогава тя би могла да върне част от онова, което България е била.

Убеден съм, че мястото на България не е между 60-о и 70-о място в световния спорт, а в първата или втората десетка. Но това трябва да го извоюваме.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

И през 2013 г. продължават анализите и коментарите за представянето ни на олимпиадата в Лондон и за кризата в нашия спорт, което е добър знак за пробуждащото се обществено гражданско мнение. Жалкото е, че продължава летаргията в средите на спортните ръководители.

Поместените публикации, коментари, беглият преглед на печата и стенограмата от обсъждането на ръкописа на настоящия сборник **убедително аргументират необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и от реална реформа на националната спортна система и нейния модел в България, в който националната обществена спортна организация (примерно БСФС) да заеме централното място, а държавните функции да ù се делегират, както бе в България през Златния век на българския спорт и както сега е в Италия, или да се създаде и държавен орган с балансирани права и задължения на двата органа при водещата роля на гражданското спортно общество, както е в Германия.**

Смяната на модела и реформирането на националната система изискват време и разработването на необходимите нормативни документи, поради което би било крачка напред, ако се решат предварително два проблема:

1/ да се делегират права и финансови ресурси на БСФС да създаде структури в общините, които да организират детски спортни школи и подготвителни групи за осигуряване на кандидати за СУ (спортни училища);

2/ да се създаде национален граждански спортен съвет към президента, който да подготви идеите и документите за реформата. В този съвет да бъдат представени националните спортни организации, българските спортни федерации, обединените спортни клубове и спортни дейатели и експерти, в това число от МФВС и от НСА.

София, 9.04.2012 г.

БЕЛЕЖКИ

¹ Закон за физическото възпитание и спорта. Последни изменения, приети от Народното събрание на 9.11.2012 г.

² Стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта в Република България за периода 2012–2022 г., приета от Народното събрание на 24.11.2011 г.

³ Христо Меранзов. Становище по проекта за Национална стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта за периода 2008–2015 г.

⁴ Христо Меранзов. Всеки медал в Пекин ще е героизъм. Отворено писмо до Президента на Републиката и до всички, които обичат българския спорт. В. „Труд“, бр. 27, 28 01.2008 г.

⁵ Христо Меранзов. Система за детско-юношески спорт в България – възникване, развитие, съдържание, структура. Обзорен доклад пред Националната научно-практическа конференция на БСФС (22.10.2008 г.).

⁶ Христо Меранзов. ПЕКИНСКАТА ОЛИМПИАДА ПОКАЗА ВЪРХЪТ ДНЕС И ТЕНДЕНЦИИТЕ ЗА БЪДЕЩОТО РАЗВИТИЕ НА СВЕТОВНИЯ СПОРТ. – Във: сп. „Понеделник“, бр. 9–10, 2008 г.

⁷ Христо Меранзов. За работата на Експертния съвет за олимпийска подготовка към председателя на ДАМС за периода ноември 2008 – февруари 2009 г. (Докладна записка).

⁸ Христо Меранзов. РЕЗЮМЕ по доклада за работата на ЕСОП за периода ноември 2008 г. – февруари 2009 г., изсен на среща на председателя на ДАМС с ръководителите на 14 БСФ по летните олимпийски спортове на 29.04.2009 г.

⁹ Христо Меранзов и др. Българският спорт. С., 2008 г.

¹⁰ Христо Меранзов. Система за олимпийска подготовка. С., 1976 г.

¹¹ Христо Меранзов. Златният век на българския спорт. С., 2012 г.

¹² Христо Меранзов. Реалният Златен век на спорта ни. – Във: в. „Труд“, 5.07.2012 г.

¹³ Христо Меранзов. България на олимпиадата в Лондон

2012. Коментар и опит за обективна оценка – Във: сп. „Понеделник“ бр. 1–2, 2013 г., сп. „Спорт и наука“ бр. 5, 2013 г. и в. „Труд“ 22.10.2012 г.

¹⁴ Бойко Борисов. Интервю във в. „7 дни СПОРТ“, 18.08.2012 г.

¹⁵ Свилен Нейков. Интервю във в. „Труд“, 14.08.2012 г.

¹⁶ Владимир Памуков. Статия във в. „Труд“, 14.08.2012 г.

¹⁷ Огнян Макавеев. Интервю във в. „7 дни СПОРТ“, 18.08.2012 г.

¹⁸ Цветан Желязков. Изчезна резервът, изчезнаха успехите. – Във: в. „24 часа“, 26.08.2012 г.

¹⁹ Николай Кръстев. Повече държава в спорта – по-малко здраве и медали. – Във: в. „Труд“, 19.11.2012 г.

²⁰ Андрей Кожухаров. Мълчанието на спор(т)ните агента. – Във: в. „Труд“, 30.11.2012 г.

²¹ Цветан Желязков. Състояние и перспективи на българския спорт след олимпийските игри в Лондон 2012. – Във: сп. „Спорт и наука“, бр. 1, 2013 г.

²² Валентин Йорданов. Няма да си затворя очите за грешките от олимпиадата. – Във: в. „Труд“, 21.01.2013 г.

²³ Асен Минчев. Няма лечение без вярна диагноза (Българският спорт има нужда от хирург). – Във: в. „24 часа“, 30.08.2012 г.

Съдържание

Кое налага появата на този сборник? / 5

ПЪРВА ЧАСТ

КОМЕНТАРИ, ДОКУМЕНТИ И ПУБЛИКАЦИИ ПРЕДИ
ИГРИТЕ НА XXX ОЛИМПИАДА В ЛОДОН 2012 / 9

1. Становище по проекта за Национална стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта за периода 2008–2015 г. / 9
2. Всеки медал в Пекин ще е героизъм (Отворено писмо до президента Георги Първанов) / 13
3. Система за детско-юношески спорт – възникване, развитие, съдържание, структура / 17
4. Пекинската олимпиада показва върха днес и тенденциите за бъдещото развитие на световния спорт / 23
5. За работата на експертния съвет за олимпийска подготовка към председателя на ДАМС за периода ноември 2008 – февруари 2009 / 34
6. Резюме по доклада за работата на експертния съвет за олимпийска подготовка / 41
7. Има светлина в тунела / 47
8. Реалният Златен век на спорта ни / 50

ВТОРА ЧАСТ

КОМЕНТАРИ И ПУБЛИКАЦИИ СЛЕД ОЛИМПИАДАТА
В ЛОНДОН / 56

1. България на олимпиадата в Лондон 2012. Коментар и опит за обективна оценка / 56
2. Бегъл обобщен преглед на пресата след Лондон 2012 / 73
  - 2.1. По-добре по-малко, но по-добре
Вл. Памуков / 74
  - 2.2. Повече държава в спорта – по-малко здраве и медали
Н. Кръстев / 75
  - 2.3. Изчезна резервът, изчезнаха успехите

Цв. Желязков / 76

2.4. По този път не ни чака нищо добро

Ог. Макавеев / 79

2.5. Нашият спорт върви назад

Ешуа Алмалех / 81

2.6. Мълчанието на спор(т)ните агнета

Андрей Кожухаров / 82

2.7. Няма да си затворя очите за грешките
от олимпиадата

Валентин Йорданов / 84

2.8. Няма лечение без вярна диагноза

(Българският спорт има нужда от хирург).

Асен Минчев / 85

ТРЕТА ЧАСТ

ОБСЪЖДАНЕ НА РЪКОПИСА НА СБОРНИКА / 87

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ / 124

БЕЛЕЖКИ / 125

Христо Меранзов
ДА ВЪРНЕМ СПОРТА НА ОБЩЕСТВОТО

Първо издание, Българска
Формат 16/60/84
Коректор Елена Алекова
Графичен дизайн Петър Добрев
Печат Дайрект Сървисиз

Тангра ТанНакРа ИК ООД
ПК 1832, София 1000, България 7
тел. (02) 986 44 19; факс (02) 986 69 45
e-mail: mail@tangra-bg.org, www.tangra-bg.org
За продажби на едро и дребно: Книжна борса „Тангра“
София, ул. „Николай Ракитин“ 11, тел. (02) 943 77 98